

บทที่ 4

เหตุฟ้องหย่าตามกฎหมายครอบครัวไทย

1. เหตุฟ้องหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2533 มาตรา 1516

การหย่าขาดจากการสมรสนั้นคู่สมรสสามารถทำได้สองวิธี คือการหย่าโดยความยินยอมของคู่สมรสกับการหย่าโดยคำพิพากษาของศาล ซึ่งการหย่าในกรณีหลังนี้ถือว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในกรณีที่สามีภริยาไม่สามารถตกลงหย่าโดยความยินยอมของทั้งสองฝ่ายได้ การกำหนดเหตุหย่าตามกฎหมายอาจเกิดจากแนวความคิดหลายประการคือ¹

1) เป็นมาตรการลงโทษคู่สมรสที่กระทำผิดต่อหน้าที่การเป็นสามีภริยากัน กรณีเช่นนี้จะต้องเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงหรือต่อเนื่องถึงขนาดเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากัน แนวคิดนี้เป็นแนวคิดของหลักความผิด

2) เป็นมาตรการแก้ไขปัญหาคความแตกสลายของชีวิตครอบครัวที่ทำให้คู่สมรสไม่อาจอยู่ร่วมกันได้อีกต่อไป กรณีเช่นนี้ จึงไม่ต้องคำนึงว่าเหตุหย่าดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะความผิดของคู่สมรสฝ่ายใดหรือไม่ การฟ้องหย่าจึงต้องอ้างเหตุหย่าตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น แนวคิดนี้เป็นแนวคิดของหลักปราศจากความผิด

เหตุหย่าตามที่กฎหมายกำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 สำหรับอ้างอิงเป็นเหตุในการฟ้องหย่าและให้ศาลใช้เป็นหลักในการตัดสินคดี โดยกฎหมายกำหนดเหตุแห่งการฟ้องหย่าไว้ 10 กรณีดังต่อไปนี้

(1) สามีอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นฉันทันภริยาหรือภริยามีผู้รักฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้ เหตุฟ้องหย่าตามอนุมาตรานี้ สามีหรือภริยาจะเป็นฝ่ายยกขึ้นอ้างเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ โดยแยกพิจารณาเป็นสองประการคือ

1.1 สามีอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นฉันทันภริยา ภริยาฟ้องหย่าได้ เหตุหย่าในลักษณะนี้ กฎหมายประเทศต่างๆ ถือเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ทั้งสิ้น โดยจะต้องมีหลักฐานหรือ

¹ ชาติชา ย อัครวิบูลย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544), น. 385-386.

เชื่อได้ว่าสามีปฏิบัติเช่นนั้นเป็นกิจจะลักษณะ จนบุคคลภายนอกเชื่อว่าเป็นสามีภริยากันจริง² ซึ่งอาจเป็นในลักษณะของการให้ทรัพย์สินเงินทองหรือปัจจัยอื่นในการดำรงชีพ มีการแสดงออกอย่างเปิดเผยให้บุคคลทั่วไปทราบว่าหญิงอื่นนั้นเป็นภริยาตนหรือมีความสัมพันธ์ฉันภริยากับตนเช่น สามีนำหญิงอื่นมาอยู่ในบ้านและมาอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา มีบุตรด้วยกัน 1 คนโดยให้ใช้นามสกุลเดียวกับสามี พฤติการณ์ดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นฉันภริยา ภริยาสามารถฟ้องหย่าได้ตาม มาตรา 1516 (1)³ การที่สามีอุปการะเลี้ยงดูหญิงอื่นฉันภริยา คำว่า "ฉันภริยา" นั้น ย่อมหมายถึงเฉพาะเพียงผู้หญิงเท่านั้น ดังนั้นหากสามีไปอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องชายซึ่งมีการผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงมา ย่อมไม่รวมอยู่ในความหมายนี้ด้วย เพราะแม้จะมีการผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงแล้ว แต่ในสายตาของกฎหมายก็ยังคงถือว่าบุคคลนั้นเป็นเพศชายอยู่นั่นเอง⁴ นอกจากนี้หากสามีไปมีความสัมพันธ์กับหญิงอื่น แต่สามีไม่ได้เปิดเผยหรืออุปการะเลี้ยงดูฉันภริยา ก็ไม่สามารถอ้างข้อเท็จจริงลักษณะดังกล่าวมาเป็นเหตุฟ้องหย่าตามอนุมาตรานี้ได้ แต่กรณีเช่นนี้อาจจะฟ้องหย่าได้โดยอ้างเหตุว่าเป็นการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรง⁵

1.2 ภริยามีผู้สามีฟ้องหย่าได้ เหตุหย่าประเภทนี้มีมาแต่สมัยโบราณโดยปรากฏจากกฎหมายลักษณะผัวเมียบทที่ 8 บัญญัติว่า หญิงทำชู้นอกใจผัว ผัวจับหญิงนอนหงายชายนอนคว่ำ ถ้าจะฆ่าชายนั่นไซ้ให้ฆ่าหญิงนั้นด้วย อย่าให้ฆ่าแต่ผู้เดียว การมีชู้ (adultery) อันจะถือเป็นเหตุหย่านี้จะต้องเป็นกรณีที่ชายชู้และหญิงที่มีสามีแล้วนั้นสมัครใจที่จะร่วมประเวณีกัน โดยแต่เดิมนั้นสามีมีหน้าที่จะต้องพิสูจน์ให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัย (prove beyond reasonable doubt) ว่าภริยาของตนมีชู้ เช่นพิสูจน์ว่าบุตรที่เกิดมามีบุตรของตนเพราะมีหมู่เลือดอื่น หรือภริยาตั้งครรภ์ในขณะที่สามีไปอยู่ที่อื่นเป็นต้น แต่ภายหลังศาลได้ผ่อนคลายภาระการพิสูจน์ลงโดยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ให้ถึงขนาดว่าปราศจากข้อสงสัยอีกต่อไป⁶

² สมพร พรหมนิตาธร, กฎหมายครอบครัว, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544), น. 253.

³ คำพิพากษาฎีกาที่ 2561-2562/2536

⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 157/2524

⁵ ประสพสุข บุญเดช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2547), น. 390.

⁶ เห่งอ้าง, น. 387.

(2) สามีนหรือภริยาประพฤติชั่ว ไม่ว่าความประพฤติชั่วนั้นจะเป็นความผิดอาญาหรือไม่ ถ้าเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่ง

(ก) ได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง

(ข) ได้รับความดูถูกเกลียดชังเพราะเหตุที่คงเป็นสามีนหรือภริยาของฝ่ายที่ประพฤติชั่วอยู่ต่อไป หรือ

(ค) ได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควรในเมื่อเอาสภาพฐานะและความ เป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามาคำนึงประกอบ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

การประพฤติชั่วนั้นถือเอาจารีตประเพณีและศีลธรรมเป็นเกณฑ์พิจารณา โดยวัดจากความรู้สึกรู้สึกหรือมาตรฐานของวิญญูชนว่าการกระทำอย่างไรถือว่าเป็นการประพฤติชั่ว โดยไม่จำเป็นต้องถึงขนาดว่าเป็นความผิดอาญา แต่ความประพฤติชั่วนั้นจะต้องเป็นเหตุให้คู่สมรสฝ่ายที่มีสิทธิฟ้องหย่าได้รับความอับอายขายหน้าอย่างแรงหรือได้รับความดูถูกเกลียดชัง หรือได้รับความเสียหายเดือดร้อนเกินควรเมื่อเอาสภาพ ฐานะและความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามาคำนึงประกอบโดยพิจารณาเฉพาะรายบุคคล มิใช่วัดจากมาตรฐานของวิญญูชน ดังนั้นการที่ภริยาชอบเล่นการพนัน สามีห้ามปรามก็ไม่เชื่อฟัง บางครั้งได้นำทรัพย์สินในบ้านไปจำหน่ายเพื่อนำเงินไปเล่นการพนันจนถูกจับดำเนินคดีจนศาลพิพากษาลงโทษก็ยังไม่เลิกเล่น สามีซึ่งเป็นตำรวจต้องถูกผู้บังคับบัญชาเรียกไปตักเตือน และบางครั้งเมื่อภริยาเล่นการพนันเสียทำให้เงินไม่พอใช้จ่าย พฤติกรรมดังกล่าวถือว่าเป็นการประพฤติชั่วเป็นเหตุให้สามีได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง และได้รับความเสียหายเดือดร้อนเกินควร เมื่อเอาสภาพฐานะและความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามาคำนึงประกอบ สามีจึงฟ้องหย่าได้ตามมาตรา 1516 (2) (ก) และ (ค)⁷ หรือการที่สามีเป็นข้าราชการมีภริยาอยู่แล้ว การไปเที่ยวเตร่กับหญิงบริการทั่วไปจึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง ในลักษณะที่เหมาะสม และมีสติ ดังนั้นการที่ไปเที่ยวเตร่ในลักษณะลามกอนาจาร โดยให้เพื่อนถ่ายภาพลามกอนาจารที่จำเลยทำกับหญิงบริการไว้ ย่อมเล็งเห็นได้ว่าเมื่อภาพดังกล่าวเผยแพร่ไป นอกจากจะทำให้คนเห็นภาพนี้ดูถูกเหยียดหยามตนแล้ว ยังทำให้คนเห็นภาพนี้ถึงภริยาด้วย จึงเป็นกรณีที่ทำให้ภริยาได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรงและถูกดูถูกเกลียดชังด้วย จึงสามารถฟ้องหย่าได้ตามอนุมาตรา⁸

⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2141/2531

⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5989/2538

(3) สามีหรือภริยาทำร้ายหรือทรมานร่างกายหรือจิตใจ หรือหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ถ้าเป็นการร้ายแรงอีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้ การกระทำอันเป็นเหตุหย่าตามอนุमतรานี้จะต้องเป็นการร้ายแรงด้วย โดยกฎหมายให้ความคุ้มครองเพิ่มเติมจากตัวคู่สมรสไปยังบุพการีของคู่สมรสด้วย การทำร้ายร่างกายนั้นจะต้องเป็นการกระทำโดยจงใจ โดยหากเป็นการทำร้ายร่างกายจะต้องปรากฏบาดแผล และมีลักษณะที่ร้ายแรงด้วยจึงจะนำมาเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ หากเพียงแค่ทะเลาะกันเกิดรอยช่วนเล็กน้อย หรือมีรอยขีดตามร่างกาย เช่นนี้ไม่ถือเป็นเหตุหย่าตามอนุमतรานี้ ดังนั้นหากสามีใช้ทำละเมิดภริยาได้รับบาดเจ็บจนถึงกระดูกแขนหักเป็นการทำร้ายร่างกายที่เข้าลักษณะร้ายแรงเป็นเหตุฟ้องหย่าตามอนุमतรานี้ได้ ส่วนการทำร้ายจิตใจนั้น เป็นการทำให้เสียใจ ทุกข์ใจ หรือหวาดกลัวต่อการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง ทำให้จิตใจเกิดความรู้สึกปวดร้ายเสียใจ และต้องทนทุกข์ทรมาน สำหรับการทรมานนั้น คือการก่อให้เกิดความลำบากแก่ร่างกายหรือจิตใจโดยจงใจ เช่น สามีทรมานว่าภริยากลัวหนูจึงจงใจขังภริยาไว้ในห้องกับหนูก็ถือว่าเป็นการทรมานอันเป็นเหตุฟ้องหย่าได้

การหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยาม หมายถึงการใส่ความให้เขาเสียหายแก่ชื่อเสียงเป็นการกระทำที่กระทบต่อเกียรติศักดิ์ศรี ทำให้คู่สมรสหรือบุพการีของอีกฝ่ายนั้นถูกดูหมิ่นเกลียดชัง เช่นการที่สามีด่าว่าภริยาและมารดาว่า “ชื่อหมาอ้วนมาตัวหนึ่งราคา 100,000 บาท 7 วันไม่ทำอะไรนอนอยู่หน้าเตา โคตรเหง้าเหล่าอิม้วย กูไม่เอามาทำพันธุ์อีกแล้ว” คำว่าหมาอ้วนหมายถึงภริยา ส่วนอิม้วย หมายถึงมารดาของภริยา เป็นการกล่าวหมิ่นประมาทภริยาและบุพการีอย่างร้ายแรง จึงมีสิทธิฟ้องหย่าได้¹⁰

(4) สามีหรือภริยาจงใจละทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินหนึ่งปี อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้ กฎหมายถือเอากำหนดระยะเวลาหนึ่งปี เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา ประกอบกับข้อเท็จจริงที่สามีและภริยาแยกกันอยู่และต้องมีเจตนาที่จะแยกกันอยู่ แต่ความยินยอมของคู่สมรสฝ่ายที่มีสิทธิฟ้องหย่าที่ให้ผู้สมรสอีกฝ่ายหนึ่งแยกไปอยู่ต่างหากถือว่าการคู่สมรสทั้งสองฝ่ายไม่มีเจตนาจะแยกจากกัน จึงไม่มีสิทธิฟ้องหย่า หรือกรณีที่คู่สมรสทั้งสองฝ่ายจงใจแยกกันอยู่เพราะเหตุจำเป็นหรือมีเหตุผลอันสมควรก็ไม่ถือว่าเป็นเจตนาแยกจากกัน

กรณีที่มีการละทิ้งร้างนี้เกิดขึ้นเพราะอีกฝ่ายหนึ่งต้องรับผิดชอบ เนื่องจากเป็นผู้ก่อให้เกิดแรงกดดันต่อคู่สมรสอีกฝ่าย โดยมุ่งประสงค์ให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่อาจทนได้ต้องเป็นฝ่ายฟ้องหย่า

⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4793/2533

¹⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 629/2537

นั้น ในประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษมีทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องนี้เรียกว่าการละทิ้งโดยทางอ้อม (constructive desertion) โดยทฤษฎีนี้จะไม่นำมาใช้ในประเทศไทย เพราะสามารถอ้างเหตุฟ้องหย่าในเรื่องการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยาอย่างร้ายแรงเป็นเหตุฟ้องหย่าได้¹¹

(4/1) สามีหรือภริยาต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกและได้ถูกจำคุกเกินหนึ่งปี ในความผิดที่อีกฝ่ายหนึ่งมิได้มีส่วนก่อให้เกิดการกระทำความผิด หรือยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดนั้นด้วย และการเป็นสามีภริยากันต่อไปจะเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควร อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

เหตุฟ้องหย่าตามอนุमतรานี้ประกอบด้วยเหตุสำคัญสี่ประการคือ

1. สามีหรือภริยาต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกดังนั้นหากเป็นโทษกักขัง หรือถูกกักขังแทนค่าปรับ จึงไม่เข้าเงื่อนไขให้ฟ้องหย่าได้ โทษจำคุกนี้ไม่จำกัดว่าเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายใด และไม่จำเป็นต้องเป็นความผิดที่กระทำโดยเจตนาเท่านั้น อาจเป็นความผิดโดยประมาทหรือเป็นการกระทำโดยป้องกันเกินกว่าเหตุก็ได้

2. ต้องถูกจำคุกมาแล้วเกินหนึ่งปี

3. ต้องเป็นความผิดที่คู่สมรสฝ่ายที่ฟ้องหย่ามิได้มีส่วนก่อให้เกิด หรือยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิดนั้น

4. การเป็นสามีภริยากันต่อไปจะเป็นเหตุให้คู่สมรสฝ่ายที่ฟ้องหย่าได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควร

(4/2) สามีและภริยาสมัครใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุขตลอดมาเกินสามปี หรือแยกกันอยู่ตามคำสั่งของศาลเป็นเวลาเกินสามปี ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้ เช่น การที่ภริยาออกจากบ้านที่ปลูกสร้างและที่อยู่กินกับสามี เพราะต้องการพินิจซึ่งเป็นโรคหัวใจไปให้พ้นจากบิดาของสามีซึ่งชอบดื่มสุราแล้วส่งเสียงดัง โดยทั้งคู่เคยตกลงจะไปจดทะเบียนหย่าขาดจากกันแต่หย่าไม่ได้ เพราะสามีไม่มีเงินชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร พฤติการณ์ดังกล่าวแสดงว่าทั้งสองเจตนาแยกกันอยู่ เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุขตลอดมาเป็นระยะเกินสามปีแล้ว จึงมีสิทธิฟ้องหย่าได้ตามอนุमतรานี้¹²

(5) สามีหรือภริยาถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ หรือไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นเวลาเกินสามปีโดยไม่มีใครทราบแน่ว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้ เหตุ

¹¹ ประสพสุข บุญเดช, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 5, น. 407.

¹² คำพิพากษาฎีกาที่ 4814/2539

หย่าในข้อนี้ก็ปรากฏในกฎหมายลักษณะผัวเมียเช่นเดียวกัน ในบทที่ 62 ที่บัญญัติว่า "ผัวไปค้า แต่จังหวัดหัวเมืองพระราชเสามาณฑลเมืองขึ้นแห่งพระเจ้าอยู่หัว แม้นไปพันกำหนดปีหนึ่งชายมี มา ท่านว่าหญิงขายขาดจากผัวเมียกัน ถ้าชายมีมา ฝากของมาถึงเมียตนก็ดี ให้หนังสือบอกสุข ทุกข์ใช้เจ็บให้รู้กังวลแห่งตนก็ดี กำหนดสามปี ถ้าพันกำหนดชายมีมา พระราชกฤษฎีกาว่าหญิง นั้นมิได้เป็นเมียขายนั้นเลย แม้ว่าชายไปเมืองจีน ไปทะเล ไปเชียงใหม่ ไปพม่า ไปชะวา ฟาแดงดง นั้นไชร์ ท่านให้หญิงอยู่ถ้าสามปี ถ้าได้ข่าวว่าสลัดจับชายผัวไปได้แลล้าเภาะชดไปตักศึกให้อยู่ถ้า เจ็ดปี ถ้าพันสามปีเจ็ดปี แล้วหญิงมีผู้มีให้มิโทษแก่หญิงขายนั้นเลย ถ้าผัวเก่ามาทำร้ายแก่เขาทั้ง สองไชร์ ท่านให้ไหมดุษเดียวแล"

เหตุฟ้องหย่าตามอนุมาตรานี้ได้บัญญัติโดยมีเหตุผลเพื่อให้ภริยาหรือสามีที่ยังอยู่ได้ตั้ง ต้นชีวิตใหม่อีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากเหตุที่คู่สมรสของตนได้หายสาบสูญไป หากกฎหมายไม่มีการรับ รองให้นำเรื่องดังกล่าวมาเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ การสมรสก็ไม่สามารถสิ้นสุดลงได้ คู่สมรสที่ยังอยู่ อาจไปมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นโดยที่การสมรสนั้นยังคงอยู่มีผลทำให้เป็นการกระทำที่ขัดต่อ ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน กฎหมายจึงจำเป็นต้องให้นำเหตุแห่งการ สาบสูญนั้นมาเป็นเหตุในการฟ้องหย่าได้

(6) สามีหรือภริยาไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่งตามสมควร หรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง ทั้งนี้ ถ้าการกระทำนั้นถึง ขนาดที่อีกฝ่ายหนึ่งเดือดร้อนเกินควรในเมื่อเอาสภาพ ฐานะและความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยา มาคำนึงประกอบ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

6.1 สามีหรือภริยาไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่งถึงขนาดที่ เกิดความเดือดร้อนเกินควร ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1461 บัญญัติให้สามีภริยา มีหน้าที่ต้องให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่ง (maintenance and support) ตาม ความสามารถและฐานะของตน ซึ่งกรณีดังกล่าวจะต้องดูพฤติการณ์เป็นกรณีไป และการที่ไม่ให้ ความช่วยเหลืออุปการะนี้จะต้องถึงขนาดที่อีกฝ่ายหนึ่งเดือดร้อนเกินควรด้วย หากการไม่ช่วย เหลืออุปการะไม่ทำให้อีกฝ่ายเดือดร้อนย่อมไม่สามารถนำมาอ้างเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ ดังนั้นการที่ สามีถูกคนร้ายยิงจนกลายเป็นคนพิการไม่สามารถประกอบอาชีพได้ จึงไม่อยู่ในฐานะที่จะอุปการะ เลี้ยงดูภริยาได้ จึงต้องเป็นหน้าที่ของภริยาที่จะต้องเป็นฝ่ายอุปการะเลี้ยงดูสามีที่พิการตาม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1416 วรรคสอง ภริยาจะอ้างเหตุที่สามีไม่ประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองมาเป็นเหตุฟ้องหย่าไม่ได้ เพราะสามีไม่อยู่ในฐานะเช่นนั้น¹³

6.2 สามีหรือภริยาทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง (commit any act seriously adverse to the relationship between husband and wife) หากฝ่ายใดกระทำการใดอันเป็นการขัดขวางต่อการดำเนินชีวิตครอบครัวให้เป็นปกติสุข และอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย จิตใจ สุขภาพหรืออนามัยของคู่สมรสอีกฝ่าย โดยการกระทำดังกล่าวจำต้องถึงขนาดที่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเดือดร้อนเกินควร เมื่อเอาสภาพ ฐานะและความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามาคำนึงประกอบด้วย โดยจะต้องพิจารณาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดตามมาตรฐานของคู่สมรสแต่ละคู่ที่แตกต่างกันไป และบางกรณีก็จะต้องพิจารณาถึงมูลเหตุในการกระทำและเจตนาของผู้กระทำความผิดด้วย เพราะบางครั้งการกระทำบางอย่างแม้จะถือว่าเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรง แต่เป็นการกระทำโดยมีเหตุผลจำเป็นหรือมีเหตุผลสมควรรองรับการกระทำดังกล่าว อีกฝ่ายก็จะนำเรื่องดังกล่าวมาอ้างเป็นเหตุในการฟ้องหย่าหาได้ไม่ และบางครั้งจะต้องนำความประพฤติปฏิบัติของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งมาพิจารณาประกอบด้วย การฟ้องหย่าโดยอ้างว่าอีกฝ่ายหนึ่งทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง เช่น ฝ่ายหนึ่งด่าว่าขี้บไล้ใส่อีกฝ่ายหนึ่งเสมอ ช่วยพี่น้องของตัวเองพูดจาถากถางเยาะเย้ยอีกฝ่ายหนึ่งเสมอ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้ ไม่ยอมร่วมประเวณีกับอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเวลานานๆ โดยไม่มีข้อแก้ตัว และทำเช่นนี้เป็นนิจสินก็เป็นเหตุหย่า เพราะการร่วมประเวณีเป็นเหตุสำคัญอันหนึ่งของการอยู่กินเป็นสามีภริยากัน การที่ทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อเหตุนี้ ถือว่าร้ายแรงจนถึงกับไม่อาจอยู่ด้วยกันได้¹⁴ สำหรับรายละเอียดในเรื่องของการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันนั้น จะกล่าวอย่างละเอียดในภายหลัง

(7) สามีหรือภริยาวิกลจริตตลอดมาเกินสามปี และความวิกลจริตนั้นมีลักษณะยากจะหายได้ กับทั้งความวิกลจริตถึงขนาดที่จะทนอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาต่อไปไม่ได้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้ เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยานั้นไม่ได้มีหน้าที่จะต้องดูแลหรืออยู่ร่วมกันเฉพาะแต่เวลาที่มีความสุขเท่านั้น แต่ยังรวมไปจนถึงเวลาที่อีกฝ่ายเจ็บไข้ได้ป่วย หรือเกิดปัญหาต่างๆขึ้น ดังนั้นกฎหมายจึงได้กำหนดให้คู่สมรสจะฟ้องหย่าได้ก็แต่เฉพาะกรณีที่อีกฝ่าย

¹³ คำพิพากษาฎีกาที่ 3461/2524

¹⁴ ลอาด นาวิเจริญ, คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2517), น.171.

หนึ่งวิกลจริตถึงขนาดที่จะทนอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาไม่ได้ และจะต้องยากที่จะหายด้วยเท่านั้น ส่วนความวิกลจริตอันเป็นเหตุหย่าในกรณีนี้ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะแต่บุคคลผู้มีจิตผิดปกติหรือตามที่เข้าใจทั่วๆ ไปว่าเป็นบ้าเท่านั้น แต่หมายความว่ารวมถึงบุคคลที่มีภริยาอาการผิดปกติเพราะสติวิปลาส คือขาดความสำนึกและขาดความรับผิดชอบด้วย เพราะบุคคลดังกล่าวนี้ไม่สามารถประกอบกิจการของตนหรือประกอบกิจส่วนของตนได้ ฉะนั้นบุคคลที่มีอาการไม่รู้สึกรู้ส ไม่รู้จักสถานที่และเวลา พุดจารู้เรื่องบ้าง ไม่รู้เรื่องบ้างซึ่งแพทย์เรียกอาการเช่นนี้ว่าสมองเสื่อม หรือวิกลจริต ไม่มีโอกาสรักษาหายได้ ทั้งเดินทางไปไหนไม่ได้อีกด้วย แสดงให้เห็นว่าเป็นไม่มีสติสัมปชัญญะ ไร้ความสามารถที่จะดำเนินการทุกอย่างด้วยตนเองได้ หรือผู้ที่ป่วยเป็นโรคเนื้องอกในสมองต้องนอนอยู่บนเตียงตลอดเวลา มีอาการพูดไม่ได้ หูไม่ได้ยิน ตาทั้งสองข้างมองไม่เห็นมีอาการอย่างคนไม่มีสติสัมปชัญญะใดๆ ไร้ความสามารถที่จะดำเนินกิจการทุกสิ่งทุกอย่างก็ถือว่าเป็นบุคคลวิกลจริตได้เช่นเดียวกัน¹⁵

(8) สามีหรือภริยาผิดพันธบัตรที่ทำให้ไว้เป็นหนังสือในเรื่องความประพฤติอีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้ เหตุฟ้องหย่าในเรื่องนี้มีที่มาจากกฎหมายลักษณะผัวเมีย บทที่ 69 บัญญัติว่า “สามีภริยามีวาทจะหย่ากัน ให้บิดามารดาผู้เฒ่าผู้แก่ไต่สวนดูให้รู้ว่าผู้ใดผิดผู้ใดชอบ ถ้าผู้ชายผิดลูกแก่โทษ ชายให้หนังสือสัญญาพันธบัตรไว้แก่ผู้แก่ บิดามารดาพี่น้องแห่งหญิง แล้วชายนั้นแปลปากหลากคำว่ามีได้ทำตามหนังสือสัญญาพันธบัตรไว้ให้ฉัน ถ้ามันยังกรทำความชั่วกล่าวมิฟังเล่าไซ้รู้ ท่านว่าให้กระทำตามหนังสือพันธบัตรซึ่งทำให้ไว้แก่ท่านนั้น”

พันธบัตร (bond) คือการทำข้อตกลงให้ไว้แก่อีกฝ่ายหนึ่งว่าจะไม่กระทำการใดอันเป็นการผิดเงื่อนไขที่ได้ให้ไว้ โดยการทำพันธบัตรต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความประพฤติที่ดีเท่านั้น และต้องไม่เป็นข้อขัดกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งอาจทำพันธบัตรไว้ได้ทั้งในทางรุกและทางรับก็ได้ทั้งสิ้น เช่นสามีเป็นคนเกียจคร้านไม่ขยันทำงานทำพันธบัตรไว้ให้แก่ภริยาร่ว่าจะเอาใจใส่ขยันทำงาน หรืออาจเป็นกรณีที่สามีชอบเล่นการพนันจนติดได้ทำพันธบัตรให้แก่ภริยาร่ว่าจะเลิกเล่นการพนันเสียก็ย่อมได้ การทำพันธบัตรเช่นนี้จะทำได้ก่อนในระหว่างที่ชายหญิงเป็นสามีภริยากัน หรือจะกระทำกันก่อนสมรสก็ได้ การฟ้องหย่าโดยเหตุแห่งการผิดพันธบัตรนี้ ถ้าศาลเห็นว่าความประพฤติของสามีหรือภริยาอันเป็นเหตุให้ทำพันธบัตรนั้นเป็นเหตุเล็กน้อยหรือไม่สำคัญเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยา ศาลจะไม่พิพากษาหย่าให้ก็ได้ เช่นหลังจากทำพันธบัตรแล้วใจก็ยังมีความสัมพันธ์ทางชู้สาวกับหญิงอื่น จำเลยจึงดูดำและทำร้าย

¹⁵ ประสพสุข บุญเดช, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5, น. 440.

โรคอีก การกระทำของจำเลยมีสาเหตุจากการกระทำของกระทำของโรค ก็ยังไม่ถือว่าเป็นการประพฤติดัดพันบนที่ให้อันจะเป็นเหตุฟ้องยาได้ตามอนุมาตรา¹⁶

(9) สามีหรือภริยาเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรงอันอาจเป็นภัยแก่อีกฝ่ายหนึ่ง และโรคมีลักษณะเรื้อรังไม่มีทางที่จะหายได้ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องยาได้ โรคที่จะสามารถนำมาเป็นเหตุฟ้องยาได้จะต้องเป็นโรคติดต่อร้ายแรง (contagious and dangerous disease) อันอาจเป็นภัยแก่คู่สมรสอีกฝ่าย ซึ่งปัจจุบันนั้นโรคที่เป็นโรคติดต่อร้ายแรงซึ่งอาจถือเป็นเหตุฟ้องยาได้ เช่นโรคเอดส์ เป็นต้น

(10) สามีหรือภริยามีสภาพร่างกายทำให้สามีหรือภริยานั้นไม่อาจร่วมประเวณีได้ตลอดกาล อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องยาได้ เหตุยาตามอนุมาตรานี้มีเหตุสืบเนื่องมาจากการที่กฎหมายกำหนดว่าสามีภริยาจะต้องอยู่กินด้วยกันฉันท์สามีภริยา ถือเป็นหน้าที่ประการหนึ่งของคู่สมรส ดังนั้นหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีเหตุใดทำให้ไม่อาจร่วมประเวณีได้ ก็ถือว่าเป็นการผิดความมุ่งหมายของการสมรส กฎหมายจึงถือว่าให้น่าเหตุดังกล่าวมาอ้างเป็นเหตุในการฟ้องยาได้ โดยผู้ที่จะอ้างเหตุตามอนุมาตรานี้มาเป็นเหตุฟ้องยาได้จะต้องเป็นคู่สมรสฝ่ายที่มีสภาพร่างกายปกติเท่านั้น

2. การทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

การทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงถูกบัญญัติให้เป็นเหตุฟ้องยาตั้งแต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 เก่า เริ่มใช้บังคับในปี พ.ศ. 2478 โดยมาตรา 1500 (3) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 เก่า บัญญัติว่า “สามี ภริยาจงใจละทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินกว่าหนึ่งปี ถ้าไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูตามสมควร ถ้าทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรง จนอีกฝ่ายหนึ่งไม่อาจจะอยู่กินเป็นสามีภริยาต่อไป อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องยาได้” ต่อมามาตรา 1516 (6) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2519 บัญญัติว่า “สามีหรือภริยาไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่งตามสมควร หรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง ทั้งนี้ถ้าการกระทำนั้นถึงขนาดที่อีกฝ่ายหนึ่งเดือดร้อนเกินควรในเมื่อสภาพ ฐานะ และความเป็นอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภริยามาคำนึงประกอบ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องยา

¹⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 5161/2538

ได้” คำว่า “ทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรง” ได้ถูกแก้ไขเล็กน้อยเป็น “ทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง” ส่วนเงื่อนไขในการฟ้องร้องที่ว่า “จนอีกฝ่ายหนึ่งไม่อาจจะอยู่กินเป็นสามีภริยาต่อไป อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้” ได้ถูกแก้ไขเป็น “ถ้าการกระทำนั้นถึงขนาดที่อีกฝ่ายหนึ่งเดือดร้อนเกินควรในเมื่อเอาสภาพ ฐานะ และความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามาคำนึงประกอบ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้” ผู้เขียนจะศึกษาความหมายของบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น ดังนี้

2.1 ความหมายและลักษณะของการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

ความหมายของคำว่า การทำการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง (commit any act seriously adverse to the relationship between husband and wife) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (6) นั้นขอแยกพิจารณาดังนี้

(ก) ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า

“ปฏิปักษ์” หมายถึง ฝ่ายตรงข้าม ขัดศึก ศัตรู ซึ่งเป็นความหมายในทางที่ไม่เป็นมิตร หรือไม่เป็นพวกเดียวกัน

“ร้ายแรง” หมายถึง รุนแรง

“เดือดร้อน” หมายถึง เป็นทุกข์กังวล ไม่เป็นสุข

“สภาพ” หมายถึง ความเป็นเองตามธรรมดา หรือธรรมชาติ

(ข) นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงไว้ดังต่อไปนี้

หลวงจ่าบุญเนติศาสตร์ กล่าวว่า “การทำการเป็นปฏิปักษ์ตามอนุมาตรา 6 นั้นมีคำว่า “อย่างร้ายแรง” อยู่ด้วยคือคู่สมรสจะต้องกระทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงจึงจะเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ ถ้ากระทำการเป็นปฏิปักษ์แต่ยังไม่ร้ายแรงก็ฟ้องหย่าไม่ได้”¹⁷

¹⁷รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาชำระสละคำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ครั้งที่ 217-34/2503 วันพุธที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2503.

อาจารย์ประกอบ หุตะสิงห์ กล่าวว่า “การทำการเป็นปฏิปักษ์นั้น ถ้าทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันมากๆ หรือบ่อยๆ เข้าก็อาจกลายเป็นเหตุร้ายแรงได้เหมือนกัน โดยให้อยู่ในดุลพินิจของศาลเองว่า กรณีอย่างใดจึงจะเป็นการกระทำการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรง”¹⁸

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช กล่าวว่า “การทำการเป็นปฏิปักษ์นั้นอาจตีความได้อย่างแคบหรืออย่างกว้างแล้วแต่กรณี ตัวบทจำกัดความว่าจะต้องถึงขนาดที่ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่อาจอยู่กินเป็นสามีภริยาดำเนินต่อไป เช่น ภริยาไม่ยอมร่วมประเวณีด้วย สามีน่าจะฟ้องหย่าได้ แม้การที่ภริยาปฏิเสธไม่ลงหมอนด้วยนั้นจะไม่กินเวลาถึง 1 ปีก็ตาม ในทางตรงกันข้าม ภริยามีวิสัยตามเพศที่แต่งงานแล้วอยากมีบุตร แต่สามีใช้เครื่องป้องกันไม่ยอมให้มีบุตร ถ้าถึงขนาดที่ภริยาไม่อาจอยู่กินด้วยต่อไป ก็น่าจะถือว่าสามีทำการเป็นปฏิปักษ์อย่างร้ายแรงได้เช่นเดียวกัน”¹⁹

ศาสตราจารย์ประสพสุข บุญเดช กล่าวว่า “เป็นการกระทำที่ขัดขวางต่อการที่ชายและหญิงจะดำเนินชีวิตครอบครัวอย่างปกติสุข และอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย และจิตใจ สุขภาพ หรืออนามัยของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง”²⁰ โดยจากการให้ความหมายดังกล่าวทำให้ความหมายของคำนั้นกว้างมากขึ้นอีกสามารถกระทำได้หลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นโดยวิธีการพูดจาตู่ถูกภริยาว่าเป็นนางบำเรอ²¹ เขียนจดหมายขู่ว่าจะจ้างคนเฝ้าคนเฝ้ามาสาธยายหน้าคู่สมรสของตน²² หรือใช้กำลังทำร้ายร่างกายทุบตีกันหลายครั้ง ต่ำว่ากัน เอาสิ่งของปาใส่กัน²³ หรือมีความสัมพันธ์ในเชิงชู้สาว หรือกระทำการที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อความรักระหว่างกัน²⁴ ซึ่งถือว่าการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยาอย่างร้ายแรงอันเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ทั้งสิ้น

¹⁸ เฝิงอ้วง.

¹⁹ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัว มฤตก, (พระนคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508) น. 192-193.

²⁰ ประสพสุข บุญเดช, อ้วงแล้ว เฝิงอรรถที่ 5, น. 433.

²¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1814/2492

²² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 539/2511

²³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1398/2520 , 1637/2520, 269/2547

²⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 904/2495 , 207/2518

รองศาสตราจารย์ ดร. ไพโรจน์ กัมพูสิริ กล่าวว่า “เป็นการกระทำต่อกันในลักษณะที่ปกติสามัญจะไม่น่าประหลาดใจให้อีกฝ่ายหนึ่งเดือดร้อนเกินควร” ซึ่งท่านยังมีความเห็นว่ารวมไปถึงการดูหมิ่นและหมิ่นประมาทด้วย²⁵

(ค) ศาลฎีกาได้ให้ความหมายของการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นที่สามหรือกรียากันอย่างร้ายแรงไว้ดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5347/2538 อธิบายไว้ว่า “เป็นการกระทำที่เป็นอุปสรรคหรือขัดขวางต่อการที่สามและกรียาจะดำเนินชีวิตครอบครัวอย่างปกติสุข หรือการกระทำที่เป็นอุปสรรคหรือขัดขวางต่อความสัมพันธ์ระหว่างสามกรียาเกี่ยวกับความเป็นอยู่ร่วมกัน อันอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่กายและจิตใจของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง”

จากการให้คำนิยามความหมายของการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามกรียากันอย่างร้ายแรงข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าความหมายของคำดังกล่าวมีลักษณะกว้าง การทำการเป็นปฏิปักษ์จึงอาจนำไปปรับใช้เข้าซ้อนกับเหตุฟ้องหย่าอนุมาตราอื่นๆ ได้

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามกรียากันอย่างร้ายแรงนั้นคือการกระทำที่ฝ่าฝืนหรือละเมิดหรือผิดต่อหน้าที่ของการเป็นสามกรียากันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1461 และนอกจากนี้ยังรวมถึงการกระทำอื่นใดที่ผิดแปลกไปจากปกติของบุคคลทั่วไปในการดำรงชีวิตครอบครัว และที่ผิดศีลธรรม โดยการกระทำความดังกล่าวจะต้องก่อให้เกิดผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อการอยู่ร่วมกันฉันสามกรียาอย่างปกติสุข นอกจากนี้ในบางกรณีการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามกรียากันอย่างร้ายแรง ยังหมายความว่ารวมถึงการกระทำอันเป็นเหตุฟ้องหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 อนุมาตราอื่นด้วย ในการพิจารณาว่าการกระทำใดจะเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามกรียากันอย่างร้ายแรงหรือไม่นั้น ควรพิจารณาปัญหาของสามกรียาเป็นรายๆ ไป เพราะสภาพพื้นฐานและความสัมพันธ์ของสามกรียาแต่ละคู่มีความแตกต่างกัน จึงย่อมจะต้องมีเกณฑ์ในการพิจารณาที่แตกต่างกันออกไป

การทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามกรียากันอย่างร้ายแรงนั้น กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ว่าเป็นการกระทำผิดต่อหน้าที่ใด ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายต่างประเทศ เช่น กฎหมายของฝรั่งเศสที่กำหนดไว้ว่าเป็นการทำผิดหน้าที่ต่อการสมรสเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ อย่างไรก็ตามก็ดี มาตรา

²⁵ ไพโรจน์ กัมพูสิริ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548), น. 191.

1461 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติถึงหน้าที่ของสามีภริยาระหว่างกันไว้ อย่างชัดเจนว่าสามีภริยาต้องอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา สามีภริยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดู กันตามความสามารถและฐานะของตน หากสามีภริยากระทำผิดต่อหน้าที่ตามมาตรา 1461 ดัง กล่าว และหากเป็นการร้ายแรงก็ถือว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากัน อย่างร้ายแรงได้ โดยหน้าที่ตามมาตรา 1461 ดังกล่าวข้างต้น แบ่งออกได้เป็นสามกรณีคือ

1. หน้าที่อยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา หน้าที่ดังกล่าวนี้มีนักกฎหมายครอบครัวไทยได้ อธิบายความหมายไว้ดังนี้²⁶

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ไม่ได้อธิบายไว้โดยตรง แต่กล่าวว่าภริยาจะ พ้องสามีในความผิดฐานกระทำชำเราไม่ได้ และหากภริยาปฏิเสธไม่ให้สามีร่วมประเวณีด้วยถือ ว่ากระทำการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรง ดังนั้น ในความหมายของท่าน อาจารย์เสนีย์จึงสามารถสรุปได้ว่าหน้าที่อยู่กินฉันสามีภริยา คือหน้าที่ที่จะต้องร่วมประเวณีต่อกัน นั้นเอง

ศาสตราจารย์ประสพสุข บุญเดช ได้ให้ความหมายไว้ว่า การอยู่กินฉันสามีภริยานั้น ตามปกติประเพณีย่อมเป็นที่รู้กันทั่วไป หมายถึง การอยู่ร่วมบ้านเดียวกัน (to share a common home) ร่วมชีวิตในการครองเรือน (domestic life) และร่วมประเวณีต่อกันด้วย หาก เพียงพุดคุยรับประทานอาหารแต่ไม่ได้ร่วมประเวณีกันก็ไม่ถือว่าอยู่กินกันฉันสามีภริยา แต่ทั้งนี้ การอยู่กินกันย่อมแล้วแต่ประเพณีของผู้เป็นสามีภริยาจะพึงประพฤติปฏิบัติต่อกันด้วย โดยคำนึง ถึงอายุ สุขภาพ ฐานะทางสังคมและสถานะการเงินของสามีภริยา

รองศาสตราจารย์ ดร. ไพโรจน์ กัมพูสิริ ได้อธิบายไว้ว่า หมายถึง สามีภริยาจะต้อง กลับนอนร่วมประเวณี ตลอดจนประพฤติปฏิบัติต่อกันเหมือนที่สามีภริยาทั่วไปกระทำต่อกัน

รองศาสตราจารย์ ดร. รัชฎา เอกบุตร ได้อธิบายไว้ว่า หมายถึง กรณีที่ชายหญิงจะไม่ อยู่ร่วมกันในลักษณะญาติหรือเพื่อน แต่จะต้องอยู่ด้วยกันฉันสามีภริยา คือต้องมีการกลับนอน ร่วมประเวณีกัน

สรุปได้ว่าหน้าที่ดังกล่าวหมายถึงการที่สามีภริยาได้อาศัยอยู่ร่วมบ้านเดียวกัน หรืออาจ จะไม่ได้อยู่ร่วมบ้านเดียวกันตลอดเวลาก็ได้ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงการประพฤติปฏิบัติตนของสามี

²⁶ อัจฉริยา สัมพัฒน์วรชัย, "การแยกกันอยู่เป็นการชั่วคราวของสามีภริยาตาม กฎหมายครอบครัวไทย: ศึกษากรณีใช้เป็นมาตรการชะลอการหย่าร้าง", (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), น.20-22.

ภริยาแต่ละคู่ซึ่งอาจแตกต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตาม การอยู่กินกันฉันสามีภริยาจะต้องเป็นการที่ทั้งสองฝ่ายได้ประพฤติปฏิบัติต่อกันเยี่ยงสามีภริยา และจะต้องร่วมประเวณีต่อกันด้วย

2.หน้าที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน²⁷ หน้าที่ตามข้อนี้หมายถึง ลักษณะหน้าที่ในการกระทำมากกว่าทางการเงิน กล่าวคือเป็นหน้าที่ที่ไม่เกี่ยวกับทรัพย์สินเงินทอง ซึ่งสามีภริยาต้องช่วยกันปฏิบัติหน้าที่ในครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวดำรงคงอยู่ได้ด้วยความสุข โดยการช่วยเหลือจะต้องเป็นไปตามสมควรและเหมาะสม เช่นการจัดการดูแลบ้านเรือนให้เรียบร้อย ดูแลบุตรของตนเอง โดยเฉพาะในกรณีที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งล้มป่วยหรือทุพพลภาพ สามีหรือภริยาอีกฝ่ายหนึ่งก็มีหน้าที่ให้การดูแลเอาใจใส่ตลอดจนรักษาพยาบาลตามความสามารถของตน หน้าที่นี้จึงเป็นกรณีที่คู่สมรสแต่ละฝ่ายเสียสละตนเองและให้กำลังใจอีกฝ่ายหนึ่งในเวลาที่ชีวิตส่วนตัวหรือชีวิตสมรสประสบอุปสรรค

3.หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน²⁸ เป็นหน้าที่ในการเกื้อกูลให้ชีวิตสมรสอยู่ด้วยกันโดยปกติสุข เช่นการให้สิ่งจำเป็นแก่การดำรงชีพอาจจะเป็นเงินทอง เครื่องอุปโภคหรือทรัพย์สินอื่นใดเพื่อเป็นปัจจัยในการดำรงชีพ หน้าที่นี้จึงเป็นหน้าที่ในทางทรัพย์สิน การอุปการะเลี้ยงดูเป็นหน้าที่ที่ทั้งสามีและภริยาจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเท่าเทียมกัน หากฝ่ายใดมีความสามารถทางการเงินเหนือกว่าจะต้องเป็นฝ่ายให้การอุปการะเลี้ยงดูแก่คู่สมรสของตนที่ไม่อยู่ในฐานะที่จะหารายได้มาเลี้ยงชีพ

นอกจากนี้ตามบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะผัวเมียที่แม้ว่าจะถูกยกเลิกไปแล้ว แต่ผู้เขียนเห็นว่าบทบัญญัติบางประการของกฎหมายผัวเมียนั้น น่าจะนำมาปรับใช้ในการพิจารณาว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงได้ดังเช่น มาตรา 55²⁹

²⁷ เพิ่งอ้าง, น. 22.

²⁸ เพิ่งอ้าง, น. 22.

²⁹ มาตรา 55 ชายหญิงอยู่กินเป็นผัวเมียกัน และชายคิดเอาใจออกนอกใจหญิง ยกย้ายทรัพย์สินของเกบเอาสินเดิมสินสมรสไปได้แก่บิดามารดา ญาติพี่น้องแห่งตนไปมีเมียอื่นก็ดี แลเกบเอาทรัพย์สินของไปมิได้มีเมียอื่น ร่างหญิงไว้พันกำหนดภูก็ดี แลชายแกล้งขับไล่หญิงเสีย เกบเอาทรัพย์สินของไว้แต่ผู้เดียวก็ดี หญิงมาร้องฟ้องพิจารณาเปนสัจ ท่านว่าชายนั้นเลี้ยงหญิงมิเปนธรรม ให้ชายส่งทรัพย์สินของซึ่งเกบไปนั้นมาจกถ้วน ควรให้ปันสินเดิม ให้แก่หญิงแก่ชายตามเดิม สินสมรส ซึ่งชายเกบเอาไปแลหญิงได้ไว้มีมากน้อยเท่าใด ปันให้แก่ชายหญิงละครึ่ง ให้ชายหญิงขาดจากผัวเมียกัน เหตุชายมิได้เลี้ยงหญิงโดยธรรม

ที่กำหนดว่าสามีต้องเลี้ยงหญิงอย่างเป็นธรรม ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่สามีต้องปฏิบัติมิฉะนั้นหากชายทำผิดหน้าที่ดังกล่าวหญิงนำเหตุดังกล่าวมาฟ้องหย่าได้ โดยกฎหมายกำหนดว่าการเลี้ยงหญิงอย่างไม่เป็นธรรม ได้แก่ ยักยอกทรัพย์สินของ ร้างหญิงไว้พ้นกำหนด ชายแกล้งขับไล่หญิงเสีย ชายเก็บเอาทรัพย์สินของไว้แต่ผู้เดียว การเลี้ยงหญิงมิเป็นธรรมดังกล่าวนี้จะต้องได้ความว่าชายมีเจตนาเอาใจออกนอกใจหญิงด้วยมิฉะนั้นจะนำมาอ้างเป็นเหตุฟ้องหย่าหาได้ไม่ หรือกรณีที่มีคบหาใจในกฎหมายฉัวมัยมาตรา 108³⁰ เหตุดังกล่าวนี้ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะได้ว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรงได้เช่นกัน

นอกจากหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้แล้ว ตามพระคัมภีร์ของพระพุทธศาสนา ชีวิตครอบครัวจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขราบรื่นจะต้องมีการจัดระบบแบบแผนในชีวิตครอบครัว สามีภริยาจะต้องพยายามปรับตัวเข้าหากันและประพฤติปฏิบัติต่อกันด้วยดี ซึ่งเรื่องนี้ศาสนาพุทธมีหลักธรรมในการปฏิบัติเรียกว่าหลักของทศ 6 กล่าวคือ บุคคลประเภทต่างๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธทางสังคมดุจทิศที่อยู่รอบตัว ทิศที่ 1 ปุรัตถิมทิศ (ทิศเบื้องหน้าคือทิศตะวันออก ได้แก่ มารดา บิดา เพราะเป็นผู้มีอุปการะแก่เรามาก่อน) ทิศที่ 2 ทักขณทิศ (ทิศเบื้องขวาคือทิศใต้ ได้แก่ ครู อาจารย์ เพราะเป็นทักษิณบุคคลควรแก่การบูชาคุณ) ทิศที่ 3 ปัจฉิมทิศ (ทิศเบื้องหลังคือทิศตะวันตก ได้แก่ บุตร ภริยา เพราะมีขึ้นภายหลัง และคอยเป็นกำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลัง) ทิศที่ 4 อุตตรทิศ (ทิศเบื้องซ้าย คือทิศเหนือ ได้แก่ มิตรสหาย เพราะเป็นผู้ช่วยให้ข้ามพ้นอุปสรรค ภัยอันตราย และเป็นกำลังสนับสนุนให้บรรลุความสำเร็จ) ทิศที่ 5 เหนือภูมิทิศ (ทิศเบื้องล่างได้แก่ คนรับใช้และคนงาน เพราะเป็นผู้ช่วยทำการงานต่างๆ เป็นฐานกำลังให้) และทิศที่ 6 อุปริมทิศ (ทิศเบื้องบนได้แก่ สมณพราหมณ์ คือพระสงฆ์ เพราะเป็นผู้สูงด้วยคุณธรรม และเป็นผู้นำทางจิตใจ) สำหรับทิศที่ 3 ปัจฉิมทิศ สามีภริยาพึงปฏิบัติต่อกัน อนุเคราะห์กัน ลงเคราะห์กัน ดังนี้

³⁰ มาตรา 108 ชายมาสู่ขอลูกสาวหลานสาวท่านๆ ให้หญิงเป็นเมียชายแล้ว ชายนั้นคบหาใจผู้ร้ายก็ดี ท่านว่ามันเป็นคนพาลให้พ่อตา แม่ยายขับมันไปอย่าให้อยู่ด้วยลูกสาว หลานสาวไปเมื่อหน้าจะฉิบหายเสีย ให้เวนทุนแลขันหมากแก่มันจงแล้ว ถ้าชายรับก็ดีมิรับก็ดี ให้ไปบอกบิดามารดาญาติพี่น้องแห่งชายแลนายนายอำเภอร้อยแขวงกรมการแลผู้มีบรรดาศักดิ์ผู้ใดผู้หนึ่งให้รู้ว่ายาคบหาใจผู้ร้าย แล้วหญิงชายขาดจากฉัวมัยกัน

หน้าที่ของสามีห้าประการตามหลักทศ 6 คือ³¹

(1) สัมมานนา ยกย่องให้เกียรติสมฐานะที่เป็นภริยา คือกล่าวยกย่องให้ปรากฏในหมู่ญาติมิตร รับรองว่าเป็นภริยาของตนโดยเปิดเผย ไม่ปิดบังอำพรางด้วยกลัวว่าใครจะติฉินนินทา

(2) อวิมานนา ไม่ดูหมิ่นภริยา คือไม่แสดงอาการกริยาเป็นเชิงหมิ่นประมาท ไม่ให้วาทะจาหยาบคายต่อภริยา ให้ความนับถือภริยาว่าเป็นคู่ร่วมทุกข์ร่วมสุข

(3) อนติจริยา ไม่ประพฤติล่วงใจ คือไม่ประพฤตินอกใจภริยา ไม่ทำชู้ด้วยหญิงอื่น มีความยินดีอยู่เฉพาะภริยาของตน หลักปฏิบัติข้อนี้พระพุทธเจ้าตรัสเน้นไว้มาก ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายสามีหรือภริยาเพราะการที่สามีภริยาจะครองรักกันได้อย่างมีความสุขนั้น ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความรัก มีความซื่อสัตย์ต่อกัน ไม่ประพฤตินอกใจอีกฝ่ายหนึ่ง มิฉะนั้นจะอยู่ร่วมกันด้วยความกินแหนงแคลงใจไม่มีวันจะปกติสุขไปได้ ซึ่งจะเป็นสาเหตุแห่งความยุ่งยาก และปัญหาครอบครัวในที่สุด

(4) อิตถริยโวลัคคะ มอบความเป็นใหญ่ในงานบ้าน คือมอบกิจการในบ้านเรือนตลอดจนทรัพย์สินเงินทองให้ภริยามีสิทธิจัดการแทนตนได้

(5) อลังการุปปทานะ หาเครื่องแต่งตัวมาให้เป็นของขวัญตามโอกาส คือหาเสื้อผ้าและเครื่องประดับ ตกแต่งอื่นๆ ให้ภริยาแต่งตามสมควรแก่กำลังความสามารถของตนที่จะทำได้

หน้าที่ของภริยาห้าประการตามหลักทศ 6 คือ³²

(1) สุลังวิทกัมมันตา จัดงานบ้านให้เรียบร้อย คือจัดการงานบ้านเรือนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่บกพร่อง

(2) สุลังคหิตปริชนะ สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี คือรู้จักต้อนรับปราศรัยญาติมิตรของสามีและของตน รู้จักแบ่งปันลาภและช่วยทำกิจกรรมตามกำลัง

(3) อนติจาริณี ไม่ประพฤติล่วงใจสามี คือไม่ประพฤตินอกใจสามี ไม่คบชู้กับชายอื่น มีความยินดีอยู่แต่เฉพาะสามีของตน

³¹ บุญแทน ชันศรี, "ศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนเกี่ยวกับการครองเรือนในพุทธศาสนาและศาสนาอิสลาม", (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539), น. 56.

³² เพิ่งอ้าง, น. 57-58.

(4) สัมภตานุรักษนา รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้ คือทรัพย์สิ่งใดที่สามีหามาได้และมอบให้ตนจัดการก็เก็บรักษาไว้ไม่ให้สูญหาย ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือย

(5) ทักขานลสา ขยันเอางานเอาการ คือกิจการสิ่งใดที่เป็นหน้าที่ของตนก็จัดทำให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี

นอกจากหน้าที่ของสามีภริยาตามมาตรา 1461 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และหลักทศ 6 ตามหลักศาสนาพุทธข้างต้นแล้ว ยังมีข้อควรประพฤติปฏิบัติระหว่างกันดังนี้

(ก) ต้องซื่อตรงต่อกัน³³ ถ้าสามีภริยาไม่มีความซื่อตรงต่อกันแล้ว หากความผิดหรือสิ่งที่ปกปิดนั้นปรากฏขึ้น ก็จะเกิดการกินแหนงแคลงใจกัน เกิดความไม่ไว้วางใจขึ้นอันจะนำมาซึ่งการแตกร้าง เพราะการปกปิดความจริงนั้นเป็นการแสดงความไม่ซื่อสัตย์ เช่น ภริยาเล่นการพนันซึ่งตนรู้อยู่แล้วว่าสามีไม่ชอบให้เล่น แต่ภริยาเห็นว่าไม่ได้เล่นบ่อยครั้ง หากไปเล่นสามีคงจะไม่รู้ เมื่อการเล่นการพนันของภริยานี้เป็นการลักลอบเล่นโดยไม่ให้สามีรู้เช่นนี้ หากบังเอิญสามีทราบเรื่องขึ้นมาก็จะทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจกัน หากภายหลังภริยามีความจำเป็นที่จะต้องใช้เงิน สามีก็อาจไม่เชื่อใจเกิดความระแวงว่าภริยาจะแอบนำเงินนั้นไปเล่นการพนันอีกก่อให้เกิดความบาดหมางระหองระแหงกันภายในครอบครัว และสาเหตุเพียงเล็กน้อยเหล่านี้ก็อาจทำให้เกิดการแตกร้างภายในครอบครัวได้

(ข) เคารพและให้ความอุปการะแก่ญาติของกันและกัน³⁴ ความสุขในครอบครัวหาได้อยู่ที่ความรักและการปฏิบัติต่อกันระหว่างสามีภริยาเท่านั้น ไม่โดยปรกติตามประเพณีทั่วไปเมื่อชายหญิงได้แต่งงานเป็นสามีภริยากันแล้ว ย่อมถือว่าเป็นบุคคลคนเดียวกัน ญาติพี่น้องของสามีก็ต้องเป็นของภริยาด้วยและญาติพี่น้องของภริยาก็คือต้องเป็นของสามีด้วยเช่นกัน ต่างฝ่ายจึงควรให้ความเคารพนับถือ และให้ความอุปการะเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เท่าที่ควร ยกตัวอย่างเช่น ก่อนที่สามีภริยาจะทำการสมรสกัน สามีเป็นผู้หาเลี้ยงให้ความอุปการะช่วยเหลือญาติพี่น้องของตน แต่เมื่อได้ทำการสมรสแล้วภริยากลับไม่เอื้อเฟื้อแก่ญาติของสามีคอยห้ามปรามมิให้สามีอุปการะดังเช่นที่เคยกระทำ เช่นนี้ก็จะทำให้เกิดความไม่สงบสุขขึ้นภายในครอบครัวได้

³³ ทวี บุญยุค, การครองเรือน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เฟื่องอักษร 2516), น. 60 – 62.

³⁴ เฟื่องอ้าง, น. 77.

(ค) ให้เกียรติซึ่งกันและกัน การที่สามีภริยาจะอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขได้นั้นต่างฝ่ายจะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่ดูถูกเหยียดหยามเคารพและเชื่อใจกัน

เห็นได้ว่าสามีภริยานั้นมีหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หน้าที่ตามหลักทศ 6 ของศาสนาพุทธ และข้อควรประพฤติปฏิบัติระหว่างกัน ดังกล่าวข้างต้น การทำผิดหน้าที่สามีภริยาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ย่อมเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ แต่สำหรับการทำผิดหน้าที่ตามหลักทศ 6 ของศาสนาพุทธ และข้อควรประพฤติปฏิบัติระหว่างกัน บางกรณีกฎหมายก็ถือว่าเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ แต่บางกรณีกฎหมายก็ไม่ถือว่าเป็นเหตุฟ้องหย่า สำหรับหน้าที่ตามหลักทศ 6 ของศาสนาพุทธ และข้อควรประพฤติปฏิบัติระหว่างกันที่หากสามีภริยาฝ่าฝืน และถือว่าเป็นการกระทำที่มีลักษณะเดียวกับเหตุฟ้องหย่าตามมาตรา 1516 ได้แก่ การไม่ประพฤติสงวนใจหรือการกระทำชั่ว การให้เกียรติไม่พุดจาตุหมิ่นหรือหมิ่นประมาทอีกฝ่ายหนึ่ง สำหรับหน้าที่ตามหลักทศ 6 ของศาสนาพุทธ และข้อควรประพฤติปฏิบัติระหว่างกันที่หากสามีภริยาฝ่าฝืนก็ไม่ถือว่าเป็นความผิดร้ายแรงถึงขนาดที่จะนำมาเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ และกฎหมายก็มีได้นำสาเหตุดังกล่าวมาบัญญัติไว้ให้เป็นเหตุฟ้องหย่าขาดจากกันได้ คือ การมอบความเป็นใหญ่ในงานบ้าน หาเครื่องแต่งตัวมาให้เป็นของขวัญตามโอกาส จัดงานบ้านให้เรียบร้อย

นอกจากกรณีทั้งสองดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีหน้าที่ตามหลักทศ 6 ของศาสนาพุทธ และข้อควรประพฤติปฏิบัติระหว่างกันในกรณีอื่นอีก ซึ่งหากสามีภริยาฝ่าฝืน ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการทำผิดหน้าที่สามีภริยาอย่างร้ายแรง แต่กฎหมายเกี่ยวกับเหตุฟ้องหย่าในปัจจุบันยังไม่อนุญาตให้นำพฤติกรรมเหล่านี้มาเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ โดยผู้เขียนมีความเห็นว่าพฤติกรรมดังกล่าวน่าจะเพียงพอที่จะนำมาเป็นเหตุฟ้องหย่าโดยอ้างว่าเป็นการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงได้ ดังนี้

1. หน้าที่สงเคราะห์ญาติมิตร เนื่องจากสังคมไทยถือว่าเป็นสังคมที่เป็นระบบอุปถัมภ์ การที่ชายหญิงทำการสมรสกันญาติพี่น้องของอีกฝ่ายก็จะได้รับการยอมรับว่าเป็นญาติพี่น้องของตนด้วย ดังนั้นหากคู่สมรสฝ่ายหนึ่งไม่สงเคราะห์หรือให้ความอุปการะญาติของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือขัดขวางความสัมพันธ์จนกระทั่งก่อให้เกิดความขัดแย้ง หรือความไม่สงบสุขภายในครอบครัว เช่นการที่สามีเคยมีหน้าที่ในการสงเคราะห์การศึกษาพี่น้องของตน แต่เมื่อทำการสมรสแล้วภริยากลับขัดขวางหรือห้ามมิให้สามีนำเงินไปสงเคราะห์อุปการะพี่น้องของตนอีกต่อไป และมีความขัดแย้งได้เถียงกันเรื่อยมา เช่นนี้ผู้เขียนเห็นว่าการกระทำดังกล่าวน่าจะเป็นเหตุที่จะฟ้องหย่าได้

2. หน้าที่รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้ ทรัพย์สินที่หามาได้ระหว่างสมรสกฎหมายกำหนดไว้ว่าให้เป็นสินสมรส แต่การที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งใช้จ่ายทรัพย์สินอย่างฟุ่มเฟือย

หรือไม่รักษาทรัพย์สินที่มีอยู่จนทำให้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเดือดร้อนเกินสมควร ผู้เขียนเห็นว่า การทำผิดหน้าที่ดังกล่าวนี้ก็อาจจะร้ายแรงพอที่จะนำมาเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ เช่นภริยาเป็น คนฟุ้งเพื่อนำเงินที่หามาได้ไปใช้จ่ายในการแต่งตัว หรือซื้อสิ่งของไม่จำเป็น ก่อให้เกิดความเดือด ร้อนเงินภายในครอบครัวที่หามาได้ก็ไม่พอใช้อยู่เป็นประจำ และมีผลทำให้เกิดความไม่สงบสุข ภายในครอบครัวเพราะพฤติกรรมของภริยาเช่นนี้สามีน่าจะนำมาเป็นเหตุในการฟ้องหย่าได้

3. หน้าที่ที่จะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน การที่สามีภริยาจะสามารถ ประคับประคองชีวิตสมรสให้สงบสุขได้นั้น หลักสำคัญประการหนึ่งก็คือการที่ทั้งสองฝ่ายให้ความ เคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำการใดๆ ที่เป็น การไม่ให้เกียรติอีกฝ่ายหนึ่งแม้การกระทำนั้นมิใช่เหตุร้ายแรงและไม่ถือว่าเป็นความประพฤติที่มี ลักษณะชั่วร้าย แต่เป็นการกระทำที่มีระยะเวลาต่อเนื่องกันมาตลอด และก่อให้เกิดความไม่สงบ สุขภายในครอบครัวก็สมควรที่จะนำมาเป็นเหตุในการฟ้องหย่าได้เช่นกัน เช่น การที่ภริยามีนิสัยขี หึง คอยโทรศัพท์รังควานเพื่อนร่วมงานหรือบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสามี จนทำให้สามีกลาย เป็นบุคคลที่น่ารังเกียจในสายตาของสังคม แม้การกระทำของภริยาจะสืบเนื่องมาจากความรัก ความหวงแหนในตัวสามี แต่หากการกระทำของภริยานั้นเกินขอบเขตและมีผลกระทบกระเทือนต่อ ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาอย่างร้ายแรงเพราะการกระทำดังกล่าว สามีน่าที่จะนำพฤติกรรม ที่มีลักษณะเช่นว่านี้มาฟ้องหย่าภริยาได้ โดยอ้างว่าเป็นการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามี หรือภริยากันอย่างร้ายแรงได้

4. หน้าที่ที่จะต้องช่วยกันเอาภาระงาน สามีภริยาจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและ กัน ช่วยกันทำมาหากินหารายได้เข้ามาในครอบครัว ปัญหาในเรื่องการเงินเป็นปัญหาสำคัญ ประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความแตกร้างในครอบครัว หากคู่สมรสฝ่ายหนึ่งหารายได้อยู่เพียงลำพัง แล้วอีกฝ่ายหนึ่งกลับไม่ช่วยเหลือทั้งที่มีความสามารถที่จะกระทำได้ ผู้เขียนเห็นว่าเป็นพฤติกรรม ที่น่าจะนำมาเป็นเหตุฟ้องหย่าได้

5. หน้าที่ยกย่องให้เกียรติสมฐานะที่เป็นคู่สมรส เช่นสามีต้องแนะนำภริยา ของตนให้รู้จักกับเพื่อนญาติมิตรโดยเปิดเผย ไม่ปิดบังอำพรางเพราะกลัวว่าจะอับอายขายหน้า ที่ได้อีกฝ่ายหนึ่งเป็นภริยา หากสามีไม่มีความภาคภูมิใจในภริยาของตน ไม่เปิดเผยภริยาของตน ต่อสังคม ภริยาก็น่าที่จะฟ้องหย่าได้โดยอ้างว่าการที่สามีไม่ยกย่องให้เกียรติสมฐานะที่เป็นภริยา

2.2 การทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงโดยพิจารณาจากการ กระทำผิดหน้าที่ตามกฎหมายของสามีภริยา

ตามที่ได้ทำการศึกษามาข้างต้นพบว่าการดำเนินชีวิตสมรสของสามีภริยานั้นแต่ละฝ่ายต่างมีหน้าที่ทั้งตามที่กฎหมายกำหนด รวมถึงข้อที่ควรจะต้องปฏิบัติต่อกันเพื่อให้ชีวิตสมรสสามารถดำเนินไปอย่างสงบสุข หากมีการประพฤติดนินาที่หรือข้อที่ควรปฏิบัติต่อกันแล้วกฎหมายก็นำความผิดเหล่านั้นมาบัญญัติไว้เป็นเหตุแห่งการฟ้องหย่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 โดยการกระทำบางอย่างเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยา และเป็นการกระทำที่เป็นเหตุฟ้องหย่าตามอนุมาตราอื่นแห่งมาตรา 1516 ด้วยในคราวเดียวกัน โดยสามารถแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้

2.2.1 สามีภริยามีหน้าที่ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันและมีหน้าที่อยู่กินกันฉันสามีภริยา

กรณีที่สามีภริยาทำผิดหน้าที่โดยไม่ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่ง หรือไม่อยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา ถือว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยา และเป็นเหตุฟ้องหย่าตามมาตรา 1516 (4) สามีหรือภริยาจงใจจะทิ้งร้างอีกฝ่ายไปเกินหนึ่งปี และ (6) สามีหรือภริยาไม่ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่ง หน้าที่ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1461 วรรคสอง บัญญัติว่าสามีภริยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตน กล่าวคือ ต้องเป็นการช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันตามความสามารถของแต่ละฝ่ายในการหารายได้และตามฐานะของแต่ละฝ่าย โดยการช่วยเหลือนั้น นอกจากการช่วยเหลือกันในครัวเรือนแล้วยังรวมถึงการประกอบกิจการและช่วยเหลือในเรื่องส่วนตัวด้วย เช่น สามีเปิดกิจการค้าภริยาก็ช่วยเหลือตามความเหมาะสม เป็นผู้ร่วมคิดปรึกษาตามความสามารถ หน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือก็ไม่จำกัดเฉพาะในด้านความช่วยเหลือทางวัตถุหรือการดูแลเอาใจใส่เมื่อเจ็บป่วยเท่านั้น แต่ยังหมายถึงส่วนที่เกี่ยวกับทางจิตใจด้วย ส่วนหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู เป็นการเกื้อกูลให้ชีวิตสมรสอยู่ด้วยกันโดยปกติสุข โดยต่างฝ่ายก็ช่วยกันตามความสามารถของตน³⁵ การอยู่กินกันฉันสามีภริยานั้น เมื่อทำการสมรสแล้วโดยปกติคู่สมรสจะต้องอยู่กินด้วยกันและมีเพศสัมพันธ์กัน การที่ภริยาไม่ยอมให้สามีร่วมประเวณีโดยไม่มีเหตุอันควรก็ถือเป็นการทำผิดหน้าที่ ดังนั้นการทำผิดหน้าที่เหล่านี้จึงถูกนำมาบัญญัติไว้เป็นเหตุหย่า ตามมาตรา 1516 (6)

ส่วนการทำผิดหน้าที่ในการช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน และหน้าที่อยู่กินกันฉันสามีภริยาที่กฎหมายนำมาบัญญัติไว้เป็นเหตุฟ้องหย่าตามมาตรา 1516 อีกประการหนึ่งก็

³⁵ ชาดิชาย อัครวิบูลย์, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 1, น.177.

คือการละทิ้งร้าง เพราะเมื่อละทิ้งร้างไปแล้วตามสภาพคู่สมรสก็ไม่อาจดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันหรือกินอยู่หลับนอนกันเช่นสามีภริยาได้ การละทิ้งร้างเป็นการจากไปโดยไม่มีเหตุอันควร และมีเจตนายุติความสัมพันธ์ต่อกันฉันสามีภริยา แม้ว่าคู่สมรสฝ่ายที่ละทิ้งร้างไปนั้นจะยังคงช่วยเหลือค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ แต่ก็มิได้มีการอยู่กินร่วมกันฉันสามีภริยา จึงถือว่าเป็นการทำผิดหน้าที่อยู่กินกันฉันสามีภริยาและหน้าที่ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน การละทิ้งร้างอันจะเป็นเหตุฟ้องหย่าตามมาตรา 1516 (4) นั้นจะต้องได้ความว่าเป็นการละทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินหนึ่งปี แต่ถ้าคู่สมรสฝ่ายหนึ่งทอดทิ้งอีกฝ่ายหนึ่งไปเป็นระยะเวลาสิบเอ็ดเดือนแล้วกลับมาอยู่ด้วยกันหนึ่งเดือน แล้วจากไปใหม่ เช่นนี้ฝ่ายที่ถูกทอดทิ้งไม่สามารถนำเหตุดังกล่าวมาฟ้องหย่าได้ ตามมาตรา 1516 (4) เพราะการกระทำความผิดดังกล่าวไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามกฎหมาย แต่กรณีเช่นนี้ผู้เขียนเห็นว่าการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง เพราะเป็นการทำผิดต่อหน้าที่อยู่กินกันฉันสามีภริยา

2.2.2 สามีภริยามีหน้าที่ต้องซื่อสัตย์ต่อกัน

กรณีที่สามีภริยาไม่ซื่อสัตย์ต่อกันถือว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยา และเป็นเหตุฟ้องหย่าตาม มาตรา 1516 (1) ภริยากระทำชู้หรือสามีอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นฉันภริยา สามีภริยามีหน้าที่ต้องซื่อสัตย์ต่อกัน แม้ว่าจะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรว่าสามีภริยาจะต้องมีหน้าที่ซื่อสัตย์ต่อกัน แต่กฎหมายก็บัญญัติถึงเรื่องการสมรสไว้ว่าชายหญิงจะทำการสมรสในขณะที่ตนมีคู่สมรสอยู่ไม่ได้ หรือไม่สามารถทำการสมรสซ้อนได้ ดังนั้น เมื่อทำการสมรสกันแล้วจะต้องเป็นสามีภริยากันตลอดไปจนกว่าการสมรสจะสิ้นสุดลง กรณีที่ถือว่าเป็นการกระทำผิดหน้าที่ดังกล่าวคือ การกระทำชู้หรือสามีอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นฉันภริยา โดยการกระทำผิดหน้าที่สามีภริยาอันเป็นเหตุฟ้องหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (1) จะต้องเป็นการที่สามีไปอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นฉันภริยา หรือภริยากระทำชู้ แต่ในปัจจุบันสภาพสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก บุคคลรักร่วมเพศมีอยู่มากมายในสังคม หากสามีหรือภริยาเป็นบุคคลรักร่วมเพศ ไปมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่เป็นเพศเดียวกันเช่นนี้ ย่อมไม่อาจฟ้องหย่าโดยอาศัยเหตุตามมาตรา 1516 (1) ได้ แต่การกระทำความผิดดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อคู่สมรสเช่นกัน หรือการที่สามีปันใจให้หญิงอื่นและมีความสัมพันธ์กันเช่นเดียวกับการเป็นสามีภริยาทุกประการ แต่ไม่ได้มีเพศสัมพันธ์กันก็ไม่อาจฟ้องหย่าโดยอ้างมาตรา 1516 (1) ได้ แต่เมื่อเป็นการทำผิดหน้าที่ของสามีภริยาที่จะต้องซื่อสัตย์ต่อกันแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

2.2.3 สามีภริยามีหน้าที่ต้องให้เกียรติ ยกย่องซึ่งกันและกันในฐานะคู่สมรส

กรณีที่สามีภริยาไม่ให้เกียรติซึ่งกันและกันและไม่ยกย่องอีกฝ่ายในฐานะคู่สมรส ถือว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยา และเป็นเหตุฟ้องหย่าตาม มาตรา 1516 (2) สามีหรือภริยาประพฤติก้าว ไม่ว่าจะเป็นความผิดอาญาหรือไม่ ถ้าเป็นเหตุให้อีกฝ่าย (ก) ได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง (ข) ได้รับความดูถูกเกลียดชังเพราะเหตุที่คงเป็นคู่สมรสของฝ่ายที่ประพฤติก้าวต่อไป หรือ (ค) ได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควรเมื่อเอาสภาพฐานะและความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามาประกอบ มาตรา 1516 (3) สามีหรือภริยาทำร้ายหรือทรมานร่างกายจิตใจ หรือหมิ่นประมาท หรือเหยียดหยามอีกฝ่ายหรือบุพการีของอีกฝ่าย และมาตรา 1516 (8) สามีหรือภริยาผิดทณฑ์บนที่ให้ไว้เป็นหนังสือในเรื่องความประพฤติ

สามีภริยามีหน้าที่ต้องให้เกียรติ ยกย่องซึ่งกันและกันในฐานะคู่สมรส โดยยกย่องให้เกียรติสมฐานะที่เป็นสามีภริยากัน คือกล่าวยกย่องให้ปรากฏในหมู่ญาติมิตร รับรองว่าเป็นคู่สมรสของตนโดยเปิดเผย ต้องไม่กระทำการใดๆ ที่ทำให้อีกฝ่ายรู้สึกว่าตนไม่มีค่า หรือถูกดูถูกเหยียดหยาม เช่น สามีพูดกับเพื่อนว่าซื้อภริยามาเพื่อเป็นคนรับใช้หรือเป็นนางบำเรอ คำพูดเช่นนี้ถือว่าการดูหมิ่นไม่ยกย่องให้เกียรติกัน โดยถือว่าการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

การที่ภริยาเป็นคนขี้หึง คอยตามหึงหวงสามี ถ้าเป็นการกระทำที่เป็นปกติธรรมดาตามวิสัยสตรีเพศ เพื่อขอความเป็นธรรม เพื่อปกป้องสิทธิในครอบครัว เพื่อคุ้มครองสิทธิของภริยาที่ภริยาคิดว่าควรจะได้ หรือการที่สามีมีส่วนก่อให้เกิดภริยากระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ฉันสามีภริยา หรือคำพูดของภริยาที่พูดด้วยความโมโห เนื่องจากความหึงหวงในตัวสามีนั้น หากเป็นคำพูดที่กล่าวไปเพราะความน้อยใจหรือเป็นการพูดกระทบกระแทกประชดประชัน หรือเป็นการด่ากันภายในครอบครัวด้วยความหึงหวงว่าความซัดความยังคิดอันเนื่องมาจากความรัก ศาลฎีกาไม่ถือว่าการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง และไม่เป็นการประพฤติก้าวหรือหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่งอันจะเป็นเหตุฟ้องหย่าได้

แต่หากเป็นการกระทำที่มากหรือรุนแรงกว่าปกติธรรมดา หรือการที่สามีมิได้มีพฤติกรรมในลักษณะที่ทำให้ภริยาต้องหึงหวง เช่น ภริยาด่าว่าดูหมิ่นสามี หรือนำเรื่องไม่ดีของสามีไปเล่าให้ผู้อื่นฟัง ทำให้สามีกลายเป็นที่รังเกียจ ก็ถือว่าการไม่ให้เกียรติคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง คำพูดประชดประชันที่เกิดขึ้นเป็นประจำ และพฤติกรรมดังกล่าวมีผลทำให้เกิดความไม่สงบสุขขึ้นภายในครอบครัว ผู้เขียนเห็นว่าการที่คอยตามหึงหวงไม่ไว้ใจในตัวคู่สมรสของตนอย่างไม่มีเหตุผล

เป็นการกระทำที่ไม่ให้เกียรติซึ่งกันและกันอันเป็นการทำผิดหน้าที่ของการเป็นสามีภรรยา จึงเป็น การทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

สำหรับการทำร้ายหรือทรมานร่างกายหรือจิตใจกันนั้น เป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อ การที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง และเป็นเหตุฟ้องหย่าตามมาตรา 1516 (3) ด้วย เพราะ การทำร้ายหรือทรมานร่างกายหรือจิตใจเป็นการกระทำที่ไม่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน เป็นการดูถูก คัดค้านหรือความเป็นมนุษย์ แต่การกระทำบางอย่างที่ไม่ถึงกับเป็นการทำร้ายร่างกาย เช่น การที่ ภริยาใช้เล็บข่วนหน้าสามีเป็นรอยแต่ไม่ถึงกับมีเลือดไหล ก็ไม่ถือว่าเป็นการทำร้ายร่างกายไม่ สามารถนำมาเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ แต่หากภริยากระทำเช่นนี้ทุกวัน ทั้งที่สามีต้องไปทำงานโดยที่มี รอยข่วนบนใบหน้าทุกวัน ทำให้ได้รับความอับอายก็ถือว่าเป็นการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการที่ เป็นสามีภริยากันได้ หรือการที่สามีนำภริยาเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมด้วยในบ้านหลังเดียวกัน เป็น การกระทำที่มีลักษณะเย้ยหยัน ไม่ให้เกียรติภริยา ทำให้ภริยาได้รับความอับอาย ก็ถือว่าเป็นการ ทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันได้

สำหรับการประพฤติดิตถ์กันอันเป็นเหตุฟ้องหย่าตามมาตรา 1516 (8) นั้น จะต้อง เป็นทัศนคติในเรื่องความประพฤติ ซึ่งการผิดทัศนคตินี้ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการทำผิดหน้าที่สามี ภริยาในกรณีไม่ให้เกียรติยกย่องกันในฐานะคู่สมรส แต่การประพฤติดิตถ์กันอันจะถือว่าเป็น การทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง จะต้องพิจารณาด้วยว่าเป็น ทัศนคติในเรื่องใด ถ้าเป็นการประพฤติดิตถ์กันในเรื่องความประพฤติ เช่น การกระทำชู้ หรือ เรื่องความประพฤติชั่ว ก็ถือว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้าย แรงได้ เพราะเป็นการทำผิดหน้าที่ของการเป็นสามีหรือภริยากัน แต่หากเป็นทัศนคติประเภทอื่น ที่ไม่ได้เกี่ยวกับความประพฤติที่เป็นการทำผิดหน้าที่ของการเป็นสามีภริยากัน ก็ไม่ถือว่าเป็นการ ทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

ส่วนเหตุฟ้องหย่าตามมาตรา 1516 (4) 4/1 4/2 (5) (7) (9) และ (10) ไม่เข้าลักษณะการ ทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง กล่าวคือกรณีที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่ง ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเกินหนึ่งปีโดยอีกฝ่ายมิได้รู้เห็นเป็นใจและยินยอมให้กระทำความ ผิด เป็นเหตุที่เกิดจากปัจจัยภายนอกที่ทำให้ไม่สามารถอยู่กินกันได้ จึงไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดู หรือกรณีที่สามีหรือภริยาถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ สามีภริยาอยู่กัน คนละที่ซึ่งไม่ทราบว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร จึงไม่สามารถอยู่กินกันฉันสามีภริยาได้ หรือกรณีที่ สามีภริยาสมัครใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยากันต่อไปได้โดยปกติสุข หรือแยกกันอยู่ตามคำสั่งศาลเป็นเวลา 3 ปี เมื่อสามีภริยาแยกกันอยู่แล้วแม้ว่าจะยังไม่ได้หย่าขาด

จากกัน แต่การแยกกันอยู่ย่อมทำให้หมดหน้าที่ระหว่างสามีหรือภริยา กรณีที่สามีหรือภริยา วิกฤติตลอดมาเกินสามปีและความวิกฤตินั้นมีลักษณะยากจะหายได้ สามีหรือภริยาเป็นโรค ติดต่อร้ายแรงอันอาจเป็นภัยแก่อีกฝ่ายหนึ่งและโรคมีลักษณะเรื้อรังไม่มีทางที่หายได้ และสามี หรือภริยามีสภาพร่างกายทำให้สามีหรือภริยานั้นไม่อาจร่วมประเวณีได้ตลอดกาล โดยสภาพของ ร่างกายสามีภริยาจึงไม่อาจร่วมประเวณีหรืออยู่กินกันฉันสามีภริยาได้ เป็นเหตุฟ้องหย่าที่ไม่ได้เกิด จากการที่คู่สมรสกระทำผิดหน้าที่สามีหรือภริยา ดังนั้นเหตุฟ้องหย่าเหล่านี้ผู้เขียนเห็นว่าไม่เข้า ลักษณะการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

2.3 คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากัน อย่างร้ายแรง

ตามที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์มาแล้วข้างต้นในเรื่องของการกระทำผิดหน้าที่ของสามีภริยา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1461 ซึ่งเป็นเหตุฟ้องหย่าที่ถือว่าเป็นการทำการ ปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงได้ ผู้เขียนจึงได้สรุปคำพิพากษาศาลฎีกาออก เป็นหมวดหมู่ดังนี้

2.3.1 สามีภริยามีหน้าที่ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันและมีหน้าที่อยู่กิน ด้วยกันฉันสามีภริยา

ก. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ถือว่าเป็นการกระทำผิดหน้าที่ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกัน และกันและมีหน้าที่อยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 203/2491 โจทก์ฟ้องขอหย่ากับจำเลย จำเลยรับมาในคำให้ การว่า จำเลยได้หย่ากับโจทก์มาห้าปี และไปได้ภริยาใหม่แล้วสองคน ดังนี้ ถือว่าจำเลยกระทำการ อันเป็นปฏิปักษ์ต่อโจทก์ และทอดทิ้งขาดการอุปการะต่อโจทก์มาถึงห้าปี โจทก์ฟ้องขอหย่าได้ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1500 (3)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1450/2521 ภริยาแยกไปอยู่บ้านเดิมได้ยี่สิบห้าปี สามีไม่ได้ส่ง เสียเลี้ยงดู เหตุที่แยกไปเพราะสามีบีบบังคับ เป็นการที่สามีจงใจทิ้งร้างภริยาและไม่เลี้ยงดูภริยา ภริยาฟ้องหย่าได้³⁶

³⁶ การที่ภริยาแยกออกไปอยู่ต่างหากเนื่องจากถูกสามีบีบบังคับ กรณีเช่นนี้หากเทียบเคียงกับหลักกฎหมายของต่างประเทศถือได้ว่า การที่สามีบีบบังคับให้ภริยาไม่สามารถทนอยู่ร่วม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2143/2522 จำเลยแยกจากโจทก์ไปอยู่ที่อื่น เพราะไม่ประสงค์จะอยู่กินเป็นภริยาโจทก์เป็นข้อสำคัญถือได้ว่าจำเลยจงใจละทิ้งร้างโจทก์ เมื่อเป็นเวลาเกินกว่าหนึ่งปีโจทก์ฟ้องหย่าได้³⁷

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 769/2523 จำเลยมิได้อยู่กินเป็นสามีภริยากับโจทก์มาถึงทุกวันนี้เป็นเวลากว่ายี่สิบปีแล้ว โดยจำเลยมีสามีใหม่และอยู่กินกับสามีใหม่ตลอดมาจนขณะโจทก์ฟ้องคดีนี้ การกระทำของจำเลยดังกล่าว นอกจากจะเป็นเหตุหย่าในเหตุอื่นเช่นกระทำชั่ว จงใจละทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินหนึ่งปีเป็นต้นแล้ว ยังเป็นการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยาอย่างร้ายแรงอีกด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3608/2531 การที่จำเลยไปรับบุตรซึ่งเกิดจากภริยาเดิมมาเลี้ยงดูในบ้านอันเป็นการผิดถ้อยคำที่เคยให้ไว้แก่โจทก์ว่าจำเลยไม่เคยมีภริยาและบุตรมาก่อน

กับตนได้และเป็นฝ่ายย้ายออกไปเองตรงกับเรื่องของการละทิ้งร้างทางอ้อม (constructive desertion) ตามหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา โดยถือว่ากรณีเช่นนี้สามีเป็นฝ่ายละทิ้งร้าง ถือว่าเป็นกรณีที่สามีทำผิดหน้าที่อยู่กินกันฉันสามีภริยาและไม่อุปการะเลี้ยงดูภริยาเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงได้ โดยข้อเท็จจริงตามฎีกานี้ไม่เข้าหลักเกณฑ์การละทิ้งร้างตามกฎหมายไทยโดยตรง เพราะการละทิ้งร้างอันจะเป็นเหตุหย่าตามกฎหมายนั้นจะต้องได้ความว่าฝ่ายที่ละทิ้งร้างต้องเป็นผู้จากไป ดังนั้นข้อเท็จจริงนี้ น่าจะถือว่าเป็นกรณีที่สามีทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

³⁷ ตามคำพิพากษาศาลฎีกานี้จำเลยทิ้งร้างโจทก์ไปเป็นระยะเวลาเกินหนึ่งปี ศาลจึงพิพากษาให้หย่าขาดจากกันได้โดยถือว่าจงใจละทิ้งร้าง แต่หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าจำเลยกลับมาอยู่กับโจทก์ในเดือนที่ 11 แล้วทิ้งโจทก์ไปอีก ศาลจะไม่สามารถพิพากษาให้หย่าขาดจากกันได้ แต่ผู้เขียนเห็นว่าการที่จำเลยไม่อยู่กินกับโจทก์ฉันสามีภริยา โดยแยกไปอยู่ที่อื่น เมื่อพบกันก็ไม่พูดกัน แม้จำเลยจะช่วยเหลือดูแลค่าใช้จ่ายในบ้านก็ไม่ถือว่าเป็นการอยู่กินกันฉันสามีภริยา เป็นการทำผิดหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1461 ที่กฎหมายกำหนดไว้ว่าสามีภริยาจะต้องอยู่กินช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน การอยู่กินฉันสามีภริยานั้นตามปกติประเพณีหมายถึง การอยู่ร่วมบ้านเดียวกัน ใช้ชีวิตร่วมกันช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกันได้ตามสภาพฐานะของคู่สมรสแต่ละคู่ ผู้เขียนเห็นว่ากรณีเช่นนี้น่าจะเป็นเหตุฟ้องหย่าได้โดยอ้างว่าการกระทำของจำเลยเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรง

หลังจากนั้นจำเลยไม่จ่ายเงินค่าอุปการะเลี้ยงดูโจทก์และครอบครัวเช่นเคยปฏิบัติมา ทั้งจำเลยยังติดต่อกับภริยาเดิมและแสดงกริยาวาจาเหยียดหยามมารดาโจทก์ จนกระทั่งไม่สามารถอยู่ร่วมกับจำเลยต่อไปได้ เช่นนี้ ถือได้ว่าจำเลยไม่ให้ความช่วยเหลือ อุปการะเลี้ยงดูโจทก์ตามสมควรประกอบด้วยเหตุอื่น ๆ ถึงขนาดที่โจทก์เดือดร้อนเกินสมควรที่จะอยู่กินร่วมกันฉันสามีภริยากับจำเลย อันเป็นเหตุหย่าตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (6)

คำพิพากษาฎีกาที่ 5747/2531 จำเลยกล่าวหาว่าโจทก์ทำให้จำเลยถูกบุตรสนเทห์ จึงทำร้ายโจทก์จนกระดูกซี่โครงร้าว แล้วออกจากบ้านไปอยู่กับภริยาเก่า โดยไม่กลับมาอยู่กับโจทก์อีกเลย แม้จะปรากฏว่าจำเลยเคยช่วยออกค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา และค่าโทรศัพท์ในบ้านโจทก์โดยฝากบุตรไปให้ แต่เมื่อพบกันก็ไม่พูดกันดังนี้ ถือว่าจำเลยจงใจละทิ้งร้างโจทก์เมื่อเป็นระยะเวลาเกินหนึ่งปี ก็เป็นเหตุฟ้องหย่าได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (4)³⁸

คำพิพากษาฎีกาที่ 3232/2533 การที่โจทก์ป่วยเป็นอัมพาตได้ประมาณสามเดือนแล้วจำเลยได้ออกจากบ้านไปโดยมิได้กลับมาอีกเป็นเวลาประมาณเจ็ดปี ทั้งมิได้ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูโจทก์ตามสมควรแต่อย่างใดนั้นเป็นการจงใจละทิ้งร้างโจทก์ไปเกินหนึ่งปี โจทก์จึงมีสิทธิฟ้องหย่าจำเลยได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (4) โจทก์ป่วยไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล จำเลยรับราชการไม่มีเวลาดูแลรักษาพยาบาลโจทก์ได้ โจทก์จึงนำน้องชายมาอยู่ในบ้านด้วยเพื่อให้เป็นผู้ช่วยเหลือดูแล ถือได้ว่าโจทก์มีเหตุผลอันจำเป็นและสมควรเป็นอย่างยิ่ง การที่น้องชายโจทก์ทะเลาะกับจำเลยและทำร้ายจำเลยนั้นเมื่อไม่ปรากฏว่าเป็นเรื่องร้ายแรง ทั้งจำเลยเองก็มีอำนาจที่จะบอกให้น้องชายโจทก์ออกจากบ้านได้ แต่จำเลยก็มีได้กระทำเช่นนั้นกลับออกไปจากบ้านเสียเอง ทั้งๆ ที่รู้ว่าโจทก์ป่วยเป็นอัมพาตช่วยเหลือตนเองมิได้และกำลังต้องการความช่วยเหลือจากจำเลยอยู่ เช่นนี้ แสดงให้เห็นว่า จำเลยถือโอกาสละทิ้งร้างโจทก์โดย

³⁸ การอยู่กินกันฉันสามีภริยานั้นจะต้องมีการช่วยเหลือดูแล อุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน การที่จำเลยเพียงแต่ช่วยออกค่าใช้จ่ายภายในบ้าน แต่เมื่อพบกันโจทก์จำเลยก็ไม่พูดคุยกัน เช่นนี้ เป็นการประพฤติดุจดั่งธรรมดาของสามีภริยาที่จะต้องคอยดูแล และพูดคุย ให้คำปรึกษา และปรนนิบัติซึ่งกันและกัน ดังนั้นการอยู่ร่วมกันในลักษณะเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นการทำผิดหน้าที่ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ถือเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

มิได้ตั้งใจจะอยู่ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูโจทก์ตามความสามารถและฐานะของตน จึงถือได้ว่าเหตุแห่งการหย่าดังกล่าวเป็นเพราะความผิดของจำเลยเองแต่เพียงฝ่ายเดียว

คำพิพากษาฎีกาที่ 6671/2545 หลังจากโจทก์จดทะเบียนสมรสกับจำเลยแล้ว โจทก์กับจำเลยไปอยู่กินกันที่บ้านมารดาโจทก์ ต่อมามารดาและพี่สาวโจทก์มีเรื่องทะเลาะกับจำเลย จำเลยกับบุตรจึงต้องออกไปอาศัยอยู่ที่อื่นซึ่งโจทก์ก็ตามไปอยู่ด้วย กรณีจึงมิใช่เรื่องที่จำเลยละทิ้งร้างโจทก์ส่วนการที่โจทก์ไปอยู่กับจำเลยได้ประมาณสามเดือน แล้วกลับออกมาอยู่กับมารดาโจทก์โดยอ้างว่ามีเรื่องทะเลาะกับจำเลยและจำเลยไม่ยอมให้โจทก์เข้าบ้านนั้น ก็เป็นเรื่องระหองระแหงกันระหว่างสามีภริยาซึ่งย่อมเกิดขึ้นได้เป็นธรรมดา แต่โจทก์กลับละทิ้งจำเลยและบุตรกลับมาอยู่บ้านมารดาโจทก์โดยไม่สนใจนำพาจำเลย แม้ต่อมาจำเลยจะย้ายบ้านมาอยู่ข้างบ้านมารดาโจทก์ห่างออกไปเพียงห้าถึงหกห้องเพื่อต้องการให้โจทก์มาอยู่กินด้วยแต่โจทก์ก็ไม่มา เมื่อจำเลยต้องย้ายที่อยู่ใหม่ห่างประมาณ สามป้ายรถประจำทาง แต่โจทก์ก็ไม่เคยมาหาหรือชักชวนจำเลยกับบุตรให้กลับไปอยู่ด้วยกัน อันเป็นการผิดปกติวิสัยของสามีที่จะพึงมีต่อภริยา แสดงให้เห็นว่าโจทก์สิ้นความรักความผูกพันต่อจำเลยแล้วพฤติการณ์ของโจทก์จึงเป็นฝ่ายละทิ้งร้างจำเลย มิใช่จำเลยละทิ้งร้างโจทก์³⁹

ข. คำพิพากษาฎีกาที่ไม่ถือว่าเป็นการทำผิดหน้าที่ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันและมีหน้าที่อยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา

คำพิพากษาฎีกาที่ 614/2490 โจทก์จำเลยแต่งงานกันและจดทะเบียนสมรสแล้ว เมื่อแต่งงานแล้ว จำเลยได้อยู่บ้านโจทก์ประมาณหนึ่งเดือน แล้วไปอยู่บ้านจำเลยซึ่งเป็นคนละตำบล โจทก์ต้องการให้จำเลยมาอยู่บ้านโจทก์เพื่อช่วยบิดามารดาทำงาน แต่จำเลยไม่ยอมไป เพราะจำเลยเป็นครูประจำบาลไปมาลำบาก โจทก์จึงกลับไปอยู่บ้านโจทก์ ตั้งแต่นั้นมาจำเลยก็ไม่

³⁹ การอยู่กินร่วมกันฉันสามีภริยานั้น ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีการถ้อยที่ถ้อยอาศัยและเอื้ออาทรต่อกัน เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็ต้องช่วยกันแก้ไขปัญหานั้น เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ การที่โจทก์จำเลยอาศัยอยู่ร่วมกันที่บ้านมารดาโจทก์ ต่อมาภายหลังมีปัญหาทำให้ไม่สามารถอยู่ที่บ้านดังกล่าวต่อไปจำเลยจึงต้องออกไปอยู่ที่อื่น การกระทำความผิดดังกล่าวไม่ถือว่าจำเลยมีเจตนาที่จะทำผิดต่อหน้าที่อยู่กินกันฉันสามีภริยา ทั้งยังได้เห็นว่าภายหลังจำเลยได้ย้ายที่อยู่มาใกล้กับบ้านมารดาโจทก์เพื่อต้องการให้โจทก์มาอยู่กินด้วย เช่นนี้เห็นได้ชัดว่าจำเลยไม่มีเจตนาที่จะกระทำความผิดต่อหน้าที่ดังกล่าว คงมีแต่โจทก์เท่านั้นที่ไม่ยอมมาอยู่กินร่วมกับจำเลย โจทก์จึงเป็นฝ่ายทำผิดหน้าที่ถือว่าการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

ไปเยี่ยมเยียนส่งเสีย โจทก์คลอดบุตร จำเลยไม่ได้ดู โจทก์จึงฟ้องหย่า ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การเลือกที่อยู่นั้นเป็นสิทธิของจำเลยผู้สามีเป็นผู้เลือก เมื่อจำเลยเลือกเอาบ้านจำเลยเป็นที่อยู่ โจทก์ก็ไมยอมปฏิบัติตาม แม้จำเลยจะห่างเหินไปบ้างจริง แต่ก็มีความผิดของโจทก์เองที่ไม่ยอมไปอยู่กับจำเลยเพื่อรับความอุปการะเลี้ยงดู จะถือว่าจำเลยเป็นผู้ละทิ้งโจทก์ก็ได้ โจทก์จึงยังไม่มีสิทธิฟ้องหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1500 (3)⁴⁰

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1402/2500 การที่สามีไปทำการค้าเป็นส่วนตัวขึ้นอีกทางหนึ่ง และเป็นการค้าประเภทเดียวกันกับภริยา แม้จะมีผลประโยชน์ขัดกันก็นับว่าเป็นเรื่องธรรมดา ถือไม่ได้ว่าเป็นการกระทำเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรง⁴¹

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2040/2519 หลังจากสมรสกันสามีภริยาอยู่กินกันที่ร้านของภริยาได้ 15 วัน แล้วทะเลาะกันสามีจึงกลับไปอยู่บ้านของสามีไม่ไปอยู่ร่วมกับภริยาดังเดิม และสามีรับว่าเป็นฝ่ายที่ไม่ได้ไปมาหาสู่ภริยาเอง การกระทำของภริยาไม่เป็นปฏิปักษ์อย่างร้ายแรง

⁴⁰ ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกานี้ที่กำหนดให้สามีเป็นผู้เลือกที่อยู่นั้นเป็นหลักกฎหมายเก่าซึ่งกำหนดให้เป็นอำนาจของสามี แต่ปัจจุบันกฎหมายดังกล่าวได้ยกเลิกไปแล้ว ดังนั้นหากข้อเท็จจริงตามฎีกานี้เกิดขึ้นแม้ว่าสามีจะต้องอยู่กันคนละที่กับภริยาเนื่องจากหน้าที่การทำงานทำให้ทั้งสองฝ่ายไม่อาจอยู่ร่วมกันได้ แต่ยังคงมีการไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนและดูแลซึ่งกันและกันฉันสามีภริยาตามแต่สภาพและโอกาสจะอำนวยก็ไม่ถือว่าเป็นการทำผิดต่อหน้าที่ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน แต่การที่ทั้งสองฝ่ายไม่ได้อยู่ร่วมกัน และยังได้ความว่าภริยาคลอดบุตร สามีก็ไม่ช่วยเหลือดูแล ไม่ส่งเสียเลี้ยงดู เช่นนี้ถือได้ว่าเป็นการทำผิดหน้าที่ดังกล่าวและผู้เขียนเห็นว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงได้

⁴¹ สามีภริยามีหน้าที่ต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ดังนั้นจึงต้องช่วยกันทำมาหากินเพื่อหารายได้เข้ามาใช้จ่ายภายในครอบครัว การที่สามีไปทำการค้าขึ้นมาส่วส่วนตัวโดยเป็นการค้าประเภทเดียวกันกับการค้าของภริยา เป็นการค้าขายแข่งกันโดยมีผลประโยชน์ขัดกันเช่นนี้ หากมองโดยผิวเผินแล้วเหมือนกับว่าการกระทำของสามีเช่นนี้เป็นการขัดขวางการค้าขายของภริยา เพราะสามีอาจไปแย่งลูกค้าของภริยาทำให้รายได้ของภริยาลดลง เป็นการขัดแย้งกันเอง แต่เมื่อพิจารณาต่อไปแล้วพบว่ารายได้ของทั้งสามีและภริยานั้นถึงอย่างไรก็เป็นสินสมรสซึ่งทั้งสองฝ่ายมีสิทธิใช้จ่ายร่วมกันได้ เป็นการหารายได้เข้ามาภายในครอบครัว ผู้เขียนจึงเห็นว่าการกระทำดังกล่าวไม่เป็นการกระทำที่ผิดหน้าที่ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน จึงไม่เป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2224/2522 ฟ้องบรรยายว่าจำเลยซึ่งเป็นภริยาไม่นำพาที่จะอยู่ร่วมกับโจทก์ ไม่ได้อ้างว่าจำเลยละทิ้งโจทก์ ไม่เป็นเหตุหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (4) จำเลยไม่ไปอยู่กับโจทก์ต่างอำเภอ โจทก์ก็มาหาจำเลยเดือนละสองครั้ง ซึ่งจำเลยยอมให้โจทก์อยู่กินหลับนอนด้วย ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยาอย่างร้ายแรงไม่เป็นเหตุหย่า⁴²

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2803/2522 จำเลยคลอดบุตรแล้วโจทก์ไม่อยู่ช่วยเหลือดูแลบุตร จำเลยจึงต้องพาบุตรไปอาศัยอยู่กับมารดาของจำเลยชั่วคราว โจทก์กลับไม่ยอมให้จำเลยอยู่ด้วย โดยไปแจ้งย้ายทะเบียนบ้านให้จำเลยและบุตรออกไปจากบ้านโจทก์เมื่อจำเลยมาพบพูดจากับโจทก์ในฐานะภริยา โจทก์ไม่ยอมพูดด้วยจำเลยจึงต้องอาศัยอยู่กับมารดาของจำเลยต่อมากลณีมิใช่เป็นเรื่องจำเลยจงใจละทิ้งร้างโจทก์อันจะเป็นเหตุให้โจทก์ฟ้องหย่าได้⁴³

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 650/2523 จำเลยออกจากบ้านไปเพราะมีเรื่องขัดใจกับบิดาโจทก์ แล้วบิดาโจทก์ไม่ยอมให้จำเลยกลับเข้าบ้านถือไม่ได้ว่าจำเลยจงใจทิ้งร้างโจทก์และไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูโจทก์ จึงไม่มีเหตุหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1500 (3)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2926/2526 จำเลยไปประกอบอาชีพในต่างประเทศเพื่อหารายได้ส่งมาจุนเจือโจทก์และครอบครัวเป็นเวลาหลายปี เมื่อกลับมาโจทก์กลับเจรจาถึงเรื่องการหย่าซึ่งจำเลยระแวงอยู่แล้วว่าโจทก์ต้องการหย่าเพื่อไปแต่งงานกับหญิงอื่น จึงดำโจทก์ขณะพูดโทรศัพท์ว่า อ้ายบ้าอ้ายหน้าตัวเมีย กูจะหาเรื่องให้มึงออกจากงาน กูจะไปฟ้องผู้บังคับบัญชา และจะหย่ากันก็ได้ถ้าหาเงินสดมาให้ ดังนั้นเป็นการดำด้วยอารมณ์วู่วาม ขาดความยั้งคิด หาได้มี

⁴² แม้ว่าสามีภริยาจะมีได้อยู่ร่วมกันแต่ยังมีการไปมาหาสู่ ติดต่อกัน และมีการอยู่กินหลับนอนกันก็ยังไม่ถือว่าทำผิดต่อหน้าที่อยู่กินกันฉันสามีภริยา จึงไม่เป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

⁴³ ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษานี้ ผู้เขียนเห็นว่าหากจำเลยจะนำพฤติกรรมของโจทก์ที่ไม่อยู่ช่วยเหลือดูแลบุตรหลังจากที่จำเลยไปคลอดลูก และเมื่อจำเลยไปอยู่บ้านมารดาโจทก์ก็กลับแจ้งย้ายชื่อออกจากทะเบียนบ้านของโจทก์ไป และไม่ยอมพูดคุยกับจำเลย ถือว่าเป็นพฤติกรรมที่เป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง เพราะสามีภริยามีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน และอยู่กินด้วยกันตามสภาพของแต่ละครอบครัว แต่การกระทำของโจทก์ถือว่าการทำผิดหน้าที่ จึงนำมาเป็นเหตุฟ้องหย่าได้

เจตนาหมิ่นประมาทโจทก์จริงไม่ และที่จำเลยว่าบิดาของโจทก์ว่า อ้ายเด๋มมึงอย่าเสือกเรื่องของกูนั้น ก็เป็นการต่อว่ากันทางโทรศัพท์ ด้วยอารมณ์วู่วามฟังไม่ได้ว่าจำเลยมีเจตนาดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาทบิดาโจทก์ และเป็นเพียงคำไม่สุภาพ ขาดสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่เท่านั้น โจทก์ยินยอมให้จำเลยไปประกอบอาชีพในต่างประเทศเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว ถือไม่ได้ว่าจำเลยจงใจละทิ้งร้างโจทก์ จึงไม่เป็นเหตุที่โจทก์จะอ้างมาฟ้องหย่าได้⁴⁴

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6483/2534 การฝ่าฝืนข้อตกลงระหว่างสามีภริยาเรื่องต่างฝ่ายจะไม่นำบุตรหรือญาติเข้ามาอยู่ในบ้านที่สามีซื้อเป็นเรือนหอ ไม่เป็นเหตุฟ้องหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ มาตรา 1516 โจทก์กล่าวอ้างว่า จำเลยซึ่งเป็นภริยาไม่สนใจความเป็นอยู่ของโจทก์ ทั้งที่รู้ว่าโจทก์อายุมากเป็นโรคหัวใจ และโรคความดันโลหิตสูง จำเลยไม่สนใจจัดการบ้านเรือน อาหาร และแอบไปถอนเงินฝากของโจทก์มาใช้ส่วนตัว เป็นเพียงการกล่าวอ้างว่าจำเลยปฏิบัติตนในฐานะภริยาบกพร่องไปเท่านั้น ไม่เป็นเหตุหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (3) (6)⁴⁵

⁴⁴ การที่จำเลยไม่สามารถอยู่กินกันฉันสามีภริยากับโจทก์ก็เนื่องมาจากจำเลยต้องไปทำงาน ซึ่งทำให้ไม่สามารถอยู่กินร่วมกันได้ ไม่ได้เกิดจากเจตนาของจำเลยที่จะไม่อยู่กินร่วมกับโจทก์จึงไม่ถือว่าจำเลยทำผิดหน้าที่ ไม่เป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

⁴⁵ ด้วยความเคารพ ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาศาลฎีกานี้ที่พิพากษาว่าการที่จำเลยไม่สนใจดูแลโจทก์ทั้งที่รู้ว่าโจทก์ป่วย ไม่สนใจจัดการบ้านเรือน หรือการที่จำเลยแอบไปถอนเงินฝากของโจทก์มาใช้ส่วนตัวนั้น ไม่เป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง เนื่องจากกฎหมายกำหนดไว้ชัดเจนว่าสามีภริยามีหน้าที่ต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน แม้นในยามที่ร่างกายปกติ ทั้งสองฝ่ายก็ยังมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือดูแลกันตามฐานะและความสามารถ เมื่อข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกานี้ปรากฏว่าโจทก์ป่วยแล้วจำเลยยังไม่ดูแล ถือว่าจำเลยกระทำผิดหน้าที่แล้ว และนอกจากนี้หลักการครองเรือนก็กำหนดให้ภริยามีหน้าที่ต้องดูแลจัดการบ้านเรือน ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวถือว่าเป็นหน้าที่ตามหลักประเพณีของไทยด้วยที่ฝ่ายหญิงต้องทำหน้าที่เป็นแม่ศรีเรือนคอยดูแลความเรียบร้อยภายในบ้าน การที่จำเลยไม่สนใจจัดการบ้านเรือน อาหารการกินให้โจทก์จึงเป็นการทำผิดหน้าที่อีกประการหนึ่งที่ถือว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากัน ซึ่งหาการกระทำดังกล่าวร้ายแรงมีผลทำให้ครอบครัวไม่มีความสุข ก็น่าจะนำมาอ้างเป็นเหตุฟ้องหย่าได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1932/2536 จำเลยเคยขอให้โจทก์หาที่พักต่างหากจากที่อาศัยอยู่กับเพื่อนในค่ายทหารที่จังหวัดนครพนมแต่โจทก์ไม่ดำเนินการใด ฉะนั้นการที่จำเลยยังคงทำงานและพักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครจึงเป็นเพราะโจทก์ไม่ชวนชวนหาที่พักอันเหมาะสมเพื่อโจทก์จำเลยจะได้อยู่ร่วมกัน ส่อเจตนาว่าโจทก์ไม่ประสงค์ให้จำเลยไปอยู่ร่วมกัน กรณีจึงยังถือไม่ได้ว่าจำเลยจงใจละทิ้งร้างโจทก์อันจะเป็นเหตุให้โจทก์ฟ้องหย่าได้ การที่จำเลยมีหนังสือถึงผู้บังคับบัญชาของโจทก์ขอค่าเลี้ยงดูจากโจทก์ตามคำแนะนำของนายทหารพระธรรมนูญซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของโจทก์ ผู้แนะนำให้ไปหาหรือด้วยนั้นเป็นการดำเนินการไปตามข้อบังคับทหารว่าด้วยการปกครองครอบครัว เมื่อข้อเท็จจริงไม่ได้ความว่าโจทก์ได้รับความเดือดร้อนเกินควรจากการกระทำความผิดของจำเลย แต่กลับได้ความว่าโจทก์ได้เลื่อนยศตามลำดับมา การร้องเรียนของจำเลยจึงไม่ถึงขนาดทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรงอันจะเป็นเหตุฟ้องหย่าได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3520/2536 โจทก์เคยฟ้องหย่าจำเลยแล้วย้ายออกจากบ้านจำเลยที่เคยอยู่กินร่วมกันมาแต่แรกเป็นเวลาถึงแปดปีเศษ เป็นการที่โจทก์ละทิ้งร้างจำเลยไปเอง หากโจทก์ประสงค์จะคืนดีกับจำเลยก็ชอบที่จะกลับไปอยู่กับจำเลยที่บ้านจำเลย แต่โจทก์กลับตั้งเงื่อนไขให้จำเลยย้ายไปอยู่กับโจทก์ที่บ้านโจทก์ ซึ่งทั้งสองฝ่ายไม่เคยอยู่ร่วมกันมาก่อน ย่อมเป็นการไม่ชอบ โจทก์จึงอาศัยเหตุที่จำเลยไม่ยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขของโจทก์มาเป็นเหตุฟ้องหย่าโดยอ้างว่าจำเลยกระทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยา โจทก์ไม่มีสิทธิฟ้องหย่าจำเลย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5196/2538 โจทก์จำเลยแยกกันอยู่มากกว่าสามปี แต่การแยกกันอยู่นั้นมิใช่ด้วยความสมัครใจของจำเลยเป็นเพียงความสมัครใจของโจทก์ฝ่ายเดียว จึงไม่ทำให้โจทก์เกิดสิทธิฟ้องหย่าจำเลยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (4/2)⁴⁶

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1581/2542 โจทก์เป็นฝ่ายขอย้ายไปรับราชการที่ต่างจังหวัดตามความประสงค์ของโจทก์โดยมิได้แจ้งให้จำเลยทราบ จำเลยยังคงอยู่ที่บ้านที่เป็นของโจทก์และ

⁴⁶ การสมัครใจแยกกันอยู่ก็นับถือว่าสามีภริยาคบกันหน้าที่จะช่วยเหลือดูแลอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ดังนั้นการที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่สามีภริยาดังกล่าวจึงไม่ถือว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

จำเลยปลูกสร้างตามเดิม จึงฟังไม่ได้ว่าจำเลยจงใจละทิ้งร้างโจทก์ไปเกินกว่าหนึ่งปีอันจะเป็นเหตุหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (4)⁴⁷

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 257/2545 เหตุที่โจทก์จำเลยทะเลาะกันและอยู่ด้วยกันในบ้านหลังเดียวกันโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกันนั้น มิได้มีสาเหตุมาจากว่าโจทก์และจำเลยไม่สามารถใช้ชีวิตร่วมกันฉันสามีภริยาโดยปกติทั่วไปได้ แต่เป็นเพราะโจทก์โกรธจำเลยเพราะเข้าใจว่าจำเลยร่วมมือกับมารดาโจทก์ฉ้อโกงเอาบ้านและที่ดินของโจทก์ไป เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าก่อนหน้าเกิดเหตุโจทก์และจำเลยแม้จะอยู่บ้านเดียวกันแต่ก็มีลักษณะแบบต่างคนต่างอยู่ ต่างทำมาหากิน จึงเป็นกรณีที่โจทก์จำเลยสมัครใจอยู่กินในลักษณะดังกล่าว ฉะนั้น การที่จำเลยพาบุตรคนโตไปกรุงเทพมหานครเพื่อค้าขายเสื้อผ้าจึงเป็นเพียงการแยกตัวไปทำมาหากินเท่านั้น ถือไม่ได้ว่าจำเลยจงใจละทิ้งร้างโจทก์หรือกระทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากัน อันจะเป็นเหตุให้โจทก์ฟ้องหย่าได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (4) (6)⁴⁸

⁴⁷ การที่ต้องแยกกันอยู่เนื่องจากอีกฝ่ายหนึ่งต้องไปทำงานที่อื่น ทำให้ไม่สามารถอยู่กินร่วมกันได้ ไม่ถือว่าเป็นกรณีที่มีเจตนาที่จะทำผิดต่อหน้าที่อยู่กินกันฉันสามีภริยา จึงไม่เป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

⁴⁸ หมายเหตุท้ายฎีกาของชาติชาย อัครวิบูลย์ การที่ ป.พ.พ. มาตรา 1461 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้สามีภริยาต้องอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา เป็นเพียงการกำหนดขอบเขตของความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาในลักษณะที่ยึดหยุ่น ทั้งนี้เรื่องที่ศาลต้องคำนึงถึงสภาพการณ์ต่างๆ ทางด้านสังคม การงาน ฐานะทางเศรษฐกิจ สภาพร่างกายและจิตใจของสามีภริยา มาเป็นประกอบการพิจารณา จึงไม่อาจชี้ชัดได้ว่าสภาพของการอยู่กินกันฉันสามีภริยาของครอบครัวใด ครอบครัวหนึ่งจะต้องมีลักษณะเป็นเช่นเดียวกันกับครอบครัวอื่น

สาระสำคัญของบทบัญญัติในข้อนี้ จึงมีพื้นฐานอยู่ที่ความซื่อสัตย์ระหว่างกันและการอยู่ร่วมกันโดยปกติสุข แต่หาใช่จำต้องสงบสุขตลอดเวลาไม่ เพราะอาจมีเหตุแทรกแซงทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันบ้างก็ไม่เพียงพอให้ถือเป็นเหตุหย่า

ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษานี้ ผู้เขียนไม่เห็นด้วยว่าการที่สามีภริยาอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกัน โดยมีลักษณะที่ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างแยกกันทำมาหากิน ไม่ยุ่งเกี่ยวกันนั้น การอยู่กินกันในลักษณะดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นการอยู่กินกันฉันสามีภริยา เพราะสามีภริยานั้นจะต้องอยู่ด้วยกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมประเวณีกันเป็นหน้าที่ของสามีภริยาที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน ดังนั้นการที่ทั้งสองฝ่ายอยู่ร่วมกันในลักษณะดังกล่าวตามคำพิพากษานี้ไม่ถือ

2.3.2 สามีภริยามีหน้าที่ต้องซื่อสัตย์ต่อกัน

ก. คำพิพากษาฎีกาที่ถือว่าเป็นการทำผิดหน้าที่ซื่อสัตย์ต่อกัน

คำพิพากษาฎีกาที่ 574/2495 โจทก์ฟ้องขอหย่ากับจำเลย โดยอ้างเหตุว่าจำเลยไม่อุปการะเลี้ยงดูและทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรง ข้อเท็จจริงได้ความว่า จำเลยพานางสมใจไปจดทะเบียนสมรส และจำเลยเบิกความว่าเพื่อให้นางสมใจมีฐานะเป็นภริยา ทั้งๆ ที่จำเลยเบิกความว่ารู้อยู่แล้วว่า ผู้ชายมีเมียตามกฎหมายได้คนเดียว ซึ่งแสดงว่าจำเลยไม่ถือว่าโจทก์เป็นภริยาตามกฎหมาย เพียงเท่านั้นก็แสดงให้เห็นชัดว่า จำเลยกระทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อลักษณะเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรงแล้ว และยังปรากฏต่อไปอีกว่าจำเลยมิได้สงเสียเลี้ยงดูโจทก์และบุตรเป็นเวลาปีเศษ ดังนี้ วินิจฉัยว่าไม่มีทางที่จำเลยจะคงคิดดีเป็นสามีภริยากันโดยราบรื่น สมควรที่จะหย่าขาดกันได้ จึงพิพากษาให้โจทก์จำเลยหย่าขาดจากการเป็นสามีภริยากัน⁴⁹

คำพิพากษาฎีกาที่ 1321/2498 คดีได้ความว่า โจทก์จำเลยเป็นสามีภริยากันโดยจดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย อยู่กินร่วมกันที่บ้านโจทก์สามปี ไม่มีบุตร ต่อมาจำเลยเอาเงินไปจากโจทก์ 1,400 บาท แล้วไปอยู่บ้านจำเลยซึ่งอยู่ห่างกันราวหนึ่งเส้น จำเลยไม่ได้ไปมาหาสู่และเลี้ยงดูสงเสียโจทก์เลยเป็นเวลาถึงสามปีเศษ ทั้งจำเลยได้ทำพิธีแต่งงานใหม่ โดยสู่ขอนางอำไพ มีพิธีหมั้นพิธีแต่งงานแห่แห่นอย่างเอิกเกริก โจทก์จึงฟ้องหย่าขาดจากจำเลย ศาลฎีกา วินิจฉัยว่า การกระทำของจำเลยแสดงอย่างออกหน้าชัดแจ้งว่า จำเลยได้สละละทิ้งโจทก์เด็ดขาดไปแล้ว จำเลยไปรับรองกับฝ่ายนางอำไพ ว่าเลิกกับโจทก์เด็ดขาดแล้ว และประกอบพิธีแต่งงานอย่างครึกโครม เป็นการกระทำที่เย้ยหยันแก่โจทก์ให้ได้รับความอับอายศอดสูเป็นอย่างยิ่ง และการที่นางอำไพ มาอยู่กินในฐานะเป็นภริยาจำเลยยังบ้านจำเลยก็เป็นปฏิปักษ์ต่อการที่จำเลยและ

ว่าเป็นการอยู่กินกันฉันสามีภริยา ซึ่งการอยู่กินกันดังกล่าวไม่แตกต่างกับการที่เพื่อนอยู่ร่วมกัน จึงเป็นการทำผิดหน้าที่ของการเป็นสามีภริยากัน จึงถือว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

⁴⁹ การที่จำเลยไม่สงเสียอุปการะเลี้ยงดูโจทก์ ถือว่าเป็นการทำผิดหน้าที่ของสามีภริยา อันเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงด้วยเช่นกัน

โจทก์เป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรง ซึ่งในระยะหลังนี้เห็นได้ชัดว่าจำเลยได้ตัดสินใจเลิกกับโจทก์ โดยไม่มีปัญหาอันใดแล้ว จึงเป็นเหตุให้โจทก์ฟ้องหย่าได้⁵⁰

คำพิพากษาฎีกาที่ 769/2523 จำเลยมิได้อยู่กินเป็นสามีภริยากับโจทก์มาตั้งทุกวันนี้เป็นเวลาว่ายี่สิบปีแล้ว โดยจำเลยมีสามีใหม่และอยู่กินกับสามีใหม่ตลอดมาจนขณะโจทก์ฟ้องคดีนี้ การกระทำของจำเลยดังกล่าว นอกจากจะเป็นเหตุหย่าในเหตุอื่นเช่นกระทำชู้ จงใจละทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินหนึ่งปี เป็นต้นแล้ว ยังเป็นการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยาอย่างร้ายแรงอีกด้วย และเป็นการกระทำที่ต่อเนื่องตลอดมาทุกวัน คดีจึงไม่ขาดอายุความ

คำพิพากษาฎีกาที่ 467/2525 จำเลยที่ 1 มีความสัมพันธ์อันชู้สาวกับจำเลยที่ 2 มาก่อนที่จะสมรสกับโจทก์ เมื่อจำเลยสมรสกับโจทก์แล้ว จำเลยที่ 1 ยังมีความสัมพันธ์อันชู้สาวกับจำเลยที่ 2 และยกย่องเป็นภริยาอย่างออกหน้าโจทก์ฟ้องหย่าได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 4014/2530 การที่จำเลยมีความสัมพันธ์ทางชู้สาวกับสามีโจทก์ จนถึงขั้นสามีโจทก์ให้โจทก์ยอมรับจำเลยเป็นภริยาน้อย มิฉะนั้นจะทิ้งโจทก์ และจำเลยตบหน้าสามีโจทก์ในร้านอาหารเพราะความหึงหวงต่อหน้าโจทก์ ทั้งสามีโจทก์และจำเลยยังได้ร่วมกันกู้เงินจากธนาคารมา สร้างหอพักในที่ดินของจำเลย และมีผู้รู้เห็นว่าสามีโจทก์ได้มาหาและพักนอนอยู่ที่บ้านจำเลยหลายครั้ง เช่นนี้ พฤติการณ์ดังกล่าวถือได้ว่าจำเลยได้แสดงตนโดยเปิดเผยว่ามีความสัมพันธ์ในทำนองชู้สาวกับสามีโจทก์⁵¹

⁵⁰ การที่จำเลยไปรับรองกับภริยาใหม่ว่าเลิกกับโจทก์แล้วโดยไม่เป็นความจริง แล้วแต่งงานใหม่อย่างเอิกเกริก และยังนำภริยาใหม่เข้ามาอยู่ในบ้านในฐานะภริยา เช่นนี้ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ให้เกียรติซึ่งกันและกันเป็นการทำผิดหน้าที่ของสามีภริยาอ้างเป็นเหตุทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงได้

⁵¹ สามีภริยาจะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน การที่สามีภริยาจะสามารถประคับประคองชีวิตสมรสให้สงบสุขได้นั้น หลักสำคัญประการหนึ่งก็คือการที่ทั้งสองฝ่ายให้ความเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำการใดที่เป็นการไม่ให้เกียรติอีกฝ่ายหนึ่งแม้การกระทำนั้นมิใช่เหตุร้ายแรง แต่หากเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งและก่อให้เกิดความไม่สงบสุขภายในครอบครัวก็สมควรที่จะนำมาเป็นเหตุในการฟ้องหย่าได้ การที่สามีโจทก์พูดจาขอให้โจทก์ยอมรับจำเลยเป็นภริยาน้อยมิฉะนั้นจะทิ้งโจทก์ หรือการที่จำเลยตบหน้าสามีโจทก์ในร้านอาหารเพราะความหึงหวงต่อหน้าโจทก์ หรือการที่จำเลยและสามีโจทก์มา

คำพิพากษาฎีกาที่ 2232/2535 การกระทำของโจทก์มีเหตุที่ทำให้จำเลยระแวงสงสัยว่าโจทก์อุปการะเลียงดูหญิงอื่น เป็นเหตุให้จำเลยไม่พอใจและมีการทะเลาะกับโจทก์เสมอ ถ้อยคำที่จำเลยกล่าวต่อพลทหารรับใช้ขณะที่โจทก์ซึ่งเป็นนายทหารไปราชการขายแดนสาปแช่งโจทก์ว่า ถ้าพิการก็เลียงดูเอาเองหากตายจะกลับมาเอาเงิน ทั้งบุพการีของโจทก์เป็นผู้ใหญ่เสียเปล่าทำตัวไม่น่านับถือ ไม่เป็นการหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยามโจทก์หรือบุพการีของโจทก์เป็นการร้ายแรง เป็นเพียงถ้อยคำที่จำเลยกล่าวด้วยความน้อยใจที่ทราบว่าโจทก์อุปการะเลียงดูหญิงอื่นเท่านั้น ไม่เป็นเหตุให้โจทก์ฟ้องหย่าได้ โจทก์อุปการะเลียงดูยกย่องหญิงอื่นฉันทริยาและทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยา จำเลยไม่สามารถทนอยู่กินกับโจทก์และแยกไปอยู่ที่อื่น จึงมิใช่เป็นกรณีที่จำเลยจงใจละทิ้งร้างโจทก์อันเป็นเหตุให้โจทก์ฟ้องหย่า แต่กรณีดังกล่าวจำเลยมีสิทธิฟ้องหย่าได้

นอนพักอยู่ที่บ้านของจำเลยเช่นนี้เป็นการที่ถือว่าเป็นการไม่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน จึงสมควรที่จะนำมาฟ้องหย่าได้โดยอ้างว่าการกระทำความดังกล่าวนับเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรง

ส่วนกรณีที่สามีโจทก์และจำเลยร่วมกันกู้เงินจากธนาคารมาสร้างหอพักในที่ดินของจำเลย นำที่จะถือว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรงได้เพราะกฎหมายลักษณะผัวเมียได้ระบุข้อเท็จจริงของการเลียงหญิงไม่เป็นธรรมไว้ตามมาตรา 55 โดยหลักเกณฑ์ตามมาตรา 55 คือ ยักยอกทรัพย์สิ่งของ ร้างหญิงไว้พันกำหนด ชายแก่ถึงรับไล่หญิงเสีย ชายเก็บเอาทรัพย์สิ่งของไว้แต่ผู้เดียว การเลียงหญิงมิเป็นธรรมดังกล่าวนี้จะต้องได้ความว่าชายมีเจตนาเอาใจออกนอกใจหญิงด้วยมิฉะนั้นจะนำมาอ้างเป็นเหตุฟ้องหย่าหาได้ไม่แม้ว่ากฎหมายลักษณะผัวเมียจะได้ยกเลิกไปแล้ว แต่บทบัญญัติดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่ายังคงสามารถนำมาปรับใช้กับกรณีของการทำการเป็นปฏิปักษ์ได้อยู่

การที่สามีโจทก์และจำเลยซึ่งเป็นฐูของสามีโจทก์แอบมาสร้างหอพักในที่ดินของจำเลย ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการที่ชายทำการยักยอกทรัพย์สิ่งของซึ่งถือว่าเป็นสินสมรสสามีภริยาควรจะมีสิทธิร่วมกัน เมื่อมีการสร้างหอพักโดยไม่ได้รับความยินยอมจากโจทก์และการกระทำยังมีเจตนาซ่อนให้เห็นได้ว่าเป็นการร่วมลงทุนและหวังกำไรโดยจะยักยอกเก็บไว้ไม่แจ้งให้โจทก์ทราบ เป็นการไม่ซื่อสัตย์ต่อคู่สมรสเป็นการทำผิดต่อหน้าที่สามีภริยาจึงถือได้ว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3741/2536 จำเลยได้หญิงอื่นและรับเข้ามาอยู่ในบ้าน อันเป็นการเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นฉันทริยา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (1) และจำเลยหมิ่นประมาทเหยียดหยามโจทก์ซึ่งเป็นภริยา ตาม มาตรา 1516 (3)⁵²

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 173/2540 การที่โจทก์ยอมถอนฟ้องในคดีก่อนที่โจทก์ฟ้องหย่าจำเลยนั้น เป็นเพราะจำเลยตกลงเงื่อนไขกับโจทก์ไว้เมื่อจำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขยังอยู่กันฉันสามีภริยากับหญิงอื่นจนกระทั่งปัจจุบัน จึงมิใช่กรณีที่โจทก์ยอมให้อภัยจำเลยตลอดไป การกระทำของจำเลยถือได้ว่าเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงอันเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (6)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3494/2547 จำเลยหลอกลวงให้โจทก์ไปบวชโดยพูดว่าจะมีเคราะห์ถ้าไม่ยอมบวช ระหว่างที่โจทก์อุปสมบทเป็นพระภิกษุ จำเลยพยายามถ่ายโอนทรัพย์สินหลายรายการและอยู่กันฉันสามีภริยาอย่างเปิดเผยกับ พ. จำเลยมิได้ดูแลโจทก์ระหว่างเป็นพระภิกษุ เป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง⁵³

ข. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ไม่ถือว่าเป็นการทำผิดหน้าที่ซื่อสัตย์ต่อกัน

⁵² การที่จำเลยได้หญิงอื่น เป็นการทำผิดต่อหน้าที่ที่จะต้องซื่อสัตย์ต่อกันซึ่งถือได้ว่าเป็นการทำผิดต่อหน้าที่สามีภริยาอย่างร้ายแรงแล้ว ปรากฏว่าจำเลยยังนำหญิงนั้นเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกันกับภริยาอีกด้วยทั้งที่ตามกฎหมายและตามหลักจารีตประเพณีของไทยในปัจจุบันเป็นระบบผัวเดียวเมียเดียว การกระทำเช่นนี้เป็นการกระทำที่ไม่ให้เกียรติ ยกย่องภริยา และเป็นการดูหมิ่นเหยียดหยามภริยา จึงถือได้ว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

⁵³ สามีภริยาเมื่อทำมาหาได้เงินมา ทรัพย์สินที่ได้มาก็ถือว่าเป็นสินสมรสระหว่างกัน แต่การที่ฝ่ายหนึ่งยกย้ายทรัพย์สินไปเป็นของตนเองแต่ฝ่ายเดียวถือได้ว่าเป็นการกระทำอันไม่สุจริต และเมื่อพิจารณาแล้วการกระทำความดังกล่าวเข้าลักษณะเหตุหย่าของกฎหมายผัวเดียวเมียเดียวที่ผู้เขียนได้นำเสนอข้างต้นที่กำหนดหน้าที่ให้ชายต้องเลี้ยงดูหญิงอย่างเป็นธรรมซึ่งการทำผิดหน้าที่ประการหนึ่งที่จะถือได้ว่าเป็นการเลี้ยงดูหญิงอย่างไม่เป็นธรรมก็คือการที่ยกย้ายทรัพย์สินไปให้แก่ตนเอง หรือแก่ญาติพี่น้องโดยมิใช่สุจริตหรือคิดนอกใจ ก็ถือเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ ดังนั้นคำพิพากษาศาลฎีกานี้ที่วินิจฉัยว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงนั้นผู้เขียนเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง โดยถือได้ว่าเป็นการทำผิดหน้าที่ที่กล่าวมาข้างต้น

ไม่ปรากฏคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่าไม่ถือว่าเป็นการกระทำผิดหน้าที่ต้องซื่อสัตย์ต่อกัน

2.3.3 สามีภริยามีหน้าที่ต้องให้เกียรติ ยกย่องซึ่งกันและกันในฐานะคู่สมรส

ก. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ถือว่าเป็นการกระทำผิดหน้าที่ให้เกียรติ ยกย่องซึ่งกันและกัน
ในฐานะคู่สมรส

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1814/2492 โจทก์เป็นภริยาจำเลยโดยชอบด้วยกฎหมาย ฟ้องหย่าจำเลยโดยอ้างเหตุว่าสามีไม่เลี้ยงดูเลี้ยงภริยา และทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรงโดยเที่ยวพูดว่า โจทก์เป็นเพียงนางบำเรอ และมีชู้ ซึ่งจำเลยให้การต่อสู้คดีและยืนยันตลอดมาจนถึงชั้นศาลอุทธรณ์ว่าโจทก์เป็นเพียงนางบำเรอโดยจำเลยซื้อมาใช้สอย ดังนี้ ถือว่าเป็นการปฏิบัติที่เรียกว่า ทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรงเป็นเหตุให้หย่าขาดกันได้ ส่วนในข้อที่ว่าจำเลยไม่อุปการะเลี้ยงดูภริยานั้น เมื่อได้ความว่าสามีทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันซึ่งต้องตัดสินใจหย่าได้แล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยข้อนี้ต่อไปอีก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 789/2495 โจทก์จำเลยเป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย อยู่มาโจทก์สังเกตเห็นว่า จำเลยรักหญิงอื่นนอกใจโจทก์ จึงเกิดต่อว่ากันขึ้น จำเลยด่าว่าโจทก์และปรากฏว่าด่ากันเนื่องๆ บางคราวจำเลยใช้เท้าถีบโจทก์จำเลยใช้พราซ์วางโจทก์ จำเลยไปร้องต่อผู้ใหญ่บ้านประสงค์จะไม่เลี้ยงดูโจทก์เป็นภริยา จำเลยขับไล่โจทก์ให้ออกจากบ้าน โจทก์ต้องไปอยู่กับยาย จำเลยห้ามไม่ให้โจทก์กลับบ้านล่ำลือว่าถ้าขึ้นกลับจะทำร้ายเอา ระหว่างนั้นจำเลยไม่สนใจต่อโจทก์ทำเหมือนโจทก์เป็นคนอื่น ดังนี้ วินิจฉัยว่า เหตุเหล่านี้เป็นอันเพียงพอแล้วที่จะให้หย่าได้⁵⁴

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 904/2495 หญิงทำการสมรสกับชายโดยจดทะเบียนสมรสกันแล้ว แม้ภายหลังจะปรากฏว่า ในขณะที่สมรสกันชายมีภริยาอยู่แล้วก็ตาม หญิงนั้นก็ยังมีสิทธิฟ้องหย่าขาดจากสามีได้ เสมือนหนึ่งว่าการสมรสของหญิงชายนั้นชอบด้วยกฎหมาย คดีนี้ โจทก์ฟ้องหย่ากับจำเลย ข้อเท็จจริงได้ความว่า โจทก์ทำการสมรสกับจำเลย โดยจดทะเบียนสมรสต่อกันได้หกปีเศษ เกิดบุตรด้วยกันสองคน เมื่อสามปีเศษจำเลยรับเอาภริยาคนก่อนเป็นเงินกับบุตรชายอายุ

⁵⁴ การที่จำเลยนอกใจโจทก์ ถือว่าผิดต่อหน้าที่สามีภริยาที่จะต้องซื่อสัตย์ต่อกัน และการที่จำเลยจะไม่อุปการะเลี้ยงดูโจทก์ ขับไล่โจทก์ให้ไปอยู่ที่อื่น ถือว่าผิดหน้าที่ไม่อุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน เป็นเหตุฟ้องหย่าโดยอ้างว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงด้วย

สืบสามชวบ มาจากเมืองจีนมาอยู่กินร่วมกับโจทก์จำเลยโจทก์กับจำเลยก็เกิดระหองระแหงกันเรื่อยมา ครั้งสุดท้าย จำเลยใช้ไม้ตีพริกทุบตีโจทก์ ภริยาเก่าของจำเลยใช้ไม้กวาดตีโจทก์ บุตรของจำเลยที่เกิดจากภริยาจีน เอากระป๋องนมยังไม่เปิดขว้างศีรษะโจทก์แตกโลหิตไหล ดังนี้ วินิจฉัยว่า การที่จำเลยและภริยากับบุตรที่เป็นจีนกลุ่มรวมทำร้ายโจทก์ถึงกับโจทก์ศีรษะแตก นับว่าโจทก์ถูกจำเลยกับพวกทำร้ายถึงบาดเจ็บ และการที่จำเลยมีภริยากับบุตรอยู่ก่อนแล้ว ได้เอาเข้ามากินอยู่ร่วมด้วย เป็นปฏิปักษ์ต่อการที่โจทก์จะเป็นภริยาจำเลยต่อไปอย่างร้ายแรง เป็นเหตุเพียงพอที่จะให้โจทก์หย่าขาดจากเป็นภริยาจำเลยได้ตามกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 995/2495 ปราบกฏตามรายงานชั้นอุทธรณ์ศาลว่า โจทก์มีแผลบวมซ้ำเขี้ยวรวม 23 แห่งด้วยกัน โจทก์ต้องรักษาอยู่รวมยี่สิบกว่าวัน มีนายแพทย์เป็นพยานประกอบว่า โจทก์ต้องรักษาตัวอยู่ที่สุซศาลาสิบเจ็ดวัน มีอาการเจ็บที่อก การทำร้ายของจำเลยปรากฏว่าได้ใช้กำปั้นตี ไข่เท้าเตะและใช้ไม้ตีเท้าผลลัมเขี้ยวหวานตีโจทก์ ดังนี้วินิจฉัยว่า พฤติการณ์ต่างๆ ประกอบกันแสดงให้เห็นว่าโจทก์ถูกจำเลยทำร้ายถึงบาดเจ็บทุพพลภาพ เป็นเหตุฟ้องหย่าได้⁵⁵

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 261/2497 คดีนี้โจทก์ฟ้องขอหย่าขาดจากการเป็นสามีภริยา อ้างว่าการกระทำของจำเลยเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยาอย่างร้ายแรง ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ข้อ 1. เมื่อเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2488 จำเลยได้ให้นางสาวทิพย์สุคนธ์ขอเงินโจทก์ซ่อมบ้าน โจทก์ว่าให้เอาเงินค่าเช่าซ่อม จำเลยด่า เทล่ำรับกับข้าว เอาขวดขว้างและตีโจทก์ ข้อ 2. เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2489 ขณะโจทก์อยู่กับนางสาวทิพย์สุคนธ์ และนางจำนงจิตร จำเลยได้ด่าขับไล่และใช้ปัสสาวะรดโจทก์และข้อ 3. เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 โจทก์และน้องชายโจทก์เข้าบ้านจำเลย จำเลยด่าโจทก์ว่า “อ้ายสัตว์ มึงจะมานาเรื่องกูอีกหรือล้ามะโนครว มึงไม่ได้อยู่ที่นี้แล้ว” จำเลยต่อสู้อย่างประการและตัดพ้อว่า คดีโจทก์ขาดอายุความ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เหตุหย่าที่โจทก์ฟ้องตามข้อ 1 และ 2 นั้น ขาดอายุความจริง ส่วนข้อที่ 3 ไม่ขาดอายุความ แต่แม้

⁵⁵ สามีภริยามีหน้าที่ต้องให้เกียรติ ยกย่องซึ่งกันและกัน การที่สามีทำร้ายร่างกายภริยาเป็นการกระทำที่ถือว่าไม่ให้เกียรติต่อภริยาได้เพราะว่าบุคคลแต่ละคนย่อมมีสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของตนเอง ผู้อื่นไม่สามารถที่จะมาทำละเมิดหรือทำอันตรายแก่ร่างกายของตนได้ สิทธิดังกล่าวถือว่าเป็นศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่จะไม่ให้ผู้อื่นมาทำละเมิด การที่สามีทำร้ายร่างกายภริยาจึงถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ไม่ให้เกียรติและเคารพในสิทธิเนื้อตัวร่างกายของภริยา ถือว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่สามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงได้

ข้อ 1 และ 2 จะขาดอายุความ เหตุหย่าทั้งสองข้อนี้ก็ฟังมาสนับสนุนเหตุหย่าในข้อ 3 นี้ได้ ตามความในมาตรา 1509 วรรค 2 และฟังว่าพฤติการณ์ระหว่างโจทก์กับจำเลยตามที่ได้ความมาแสดงให้เห็นว่าจำเลยได้ทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากับโจทก์อย่างร้ายแรง โจทก์จึงมีสิทธิฟ้องขอหย่าขาดจากการเป็นสามีภริยากับจำเลยได้ตามมาตรา 1500 (3)⁵⁶

คำพิพากษาฎีกาที่ 1290/2514 สามีด่าหมิ่นประมาทบิดาของภริยาว่า “โคตรของหลวงสมานนี้เลวทั้งโคตร คบไม่ได้” ดังนี้ นับว่าเป็นการหมิ่นประมาทบุพการีของภริยาซึ่งเป็นการร้ายแรงตามกฎหมายแล้ว ภริยายกขึ้นเป็นเหตุฟ้องหย่าได้⁵⁷

คำพิพากษาฎีกาที่ 2345/2517 จำเลยที่ 3 ด่าโจทก์และมารดาโจทก์ด้วยถ้อยคำหยาบคาย ตะแคงตบทำร้ายร่างกายโจทก์ หมิ่นประมาทโจทก์ว่ามีชู้ บุตรที่เกิดก็ว่าเกิดกับชู้ หมิ่นประมาทมารดาโจทก์ว่าเป็นหญิงสำส่อนให้ชาวบ้านร่วมประเวณี อันเป็นการหมิ่นประมาทร้ายแรง ย่อมเป็นเหตุให้โจทก์ฟ้องหย่าได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2396/2517 โจทก์เป็นภริยาจำเลย จำเลยด่าโจทก์และมารดาโจทก์ว่ามารดาโจทก์เป็นคนดอกทองและโจทก์เป็นลูกคนดอกทอง มารดาโจทก์จะชักชวนโจทก์ไปเป็นคนดอกทอง เป็นการหมิ่นประมาทบุพการีของโจทก์อย่างร้ายแรงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1500 (2)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1853/2519 สามีทุบตีภริยาบาดเจ็บบ่อยๆ โดยทะเลาะกันและด่าบิดาภริยาว่าชิงหมาเกิด บังคับให้ภริยาจำนองที่ดิน เป็นการประพฤติดุร้ายอย่างร้ายแรง ภริยาฟ้องหย่าได้⁵⁸

⁵⁶ สามีภริยามีหน้าที่จะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่สมควรที่จะแสดงกิริยาอาการใดๆ อันเป็นการดูหมิ่น หรือไม่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน การทะเลาะกับข้าวที่ภริยาทำไว้ให้ทิ้ง หรือการใช้ปัสสาวะรดนัยน์ แม้ว่าจะเป็นการกระทำที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่กาย แต่ก็ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ให้เกียรติอย่างยิ่ง เป็นการทำผิดหน้าที่ของการเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรงจึงถือว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

⁵⁷ สังคมไทยนั้นเมื่อทำการสมรสกันแล้วก็ถือว่าบิดามารดาของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเสมือนบิดามารดาของตน ซึ่งคู่สมรสจะต้องให้ความเคารพนับถือ การหมิ่นประมาท ดูหมิ่นเหยียดหยามบุพการีของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งก็ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ให้เกียรติต่อคู่สมรสฝ่ายนั้น ถือว่าเป็นการกระทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

คำพิพากษาฎีกาที่ 1637/2520 สามีตีกริยาบาดเจ็บ ดำว่าโคตรพ่อโคตรแม่ เป็นการตำกริยากับบุพการี มีสัมพันธ์ทางรู้สาวกับหญิงอื่น เป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีกริยาอย่างร้ายแรง

คำพิพากษาฎีกาที่ 429/2525 จำเลยที่ 2 เข้าไปหลบนอนในบ้านของจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นกริยาโดยชอบด้วยกฎหมายของโจทก์ ถือได้ว่าจำเลยที่ 1 ประพฤติชั่วเป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง จำเลยทั้งสองมีความสัมพันธ์กันรู้สาวเป็นที่ทราบกันทั่วไป เป็นเหตุหย่าตาม 1516 (2)⁵⁹

คำพิพากษาฎีกาที่ 1845/2529 จำเลยปลุกปล้ำและทำร้าย ท. ลูกจ้างโดยส่อเจตนาว่าจะใช้กำลังบังคับข่มขืนใจให้ ท.ยินยอมให้จำเลยร่วมประเวณี แม้จะเกิดขึ้นภายในบ้าน ไม่มีบุคคลภายนอกรู้เห็น ก็ถือได้ว่าจำเลยประพฤติชั่วเป็นเหตุให้โจทก์ซึ่งเป็นกริยาได้รับความอับอายขายหน้าอย่างแรงต่อ ท. โจทก์จึงฟ้องหย่าได้⁶⁰

⁵⁹ กรณีที่สามีบังคับให้กริยาจำนองที่ดิน ผู้เขียนเห็นว่าไม่ถือว่าเป็นการประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง เพราะการประพฤติชั่วที่เป็นเหตุหย่าตามมาตรา 1516 นั้น การประพฤติชั่วต้องถือเอาจารีตประเพณีและศีลธรรมเป็นเกณฑ์พิจารณาโดยวัดจากความรู้สึกหรือมาตรฐานของวิญญูชนว่าการกระทำความใดถือว่าเป็นการประพฤติชั่ว โดยไม่จำเป็นว่าจะต้องถึงขนาดว่าเป็นความผิดอาญา แต่การที่ศาลพิพากษาโดยอ้างว่าเป็นการประพฤติชั่วอย่างร้ายแรงนั้นน่าจะเป็นการพิพากษารวมกับเหตุที่สามีทุบตีทำร้ายร่างกาย และดำว่าเป็นบิดาของกริยา ซึ่งหากเป็นกรณีที่ฟ้องหย่าโดยอ้างเหตุว่าถูกบังคับให้จำนองที่ดินอย่างเดียว อาจไม่เข้าลักษณะการประพฤติชั่ว แต่การกระทำหากเกิดขึ้นบ่อยครั้งและมีเจตนาที่ไม่สุจริต ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการทำผิดต่อหน้าที่ของสามีกริยาโดยไม่ทำการรักษาทรัพย์สินสมบัติที่หามาได้ หากมีการกระทำลักษณะดังกล่าวอยู่เป็นนิจ ถือว่าเป็นการกระทำการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีกริยากันอย่างร้ายแรงได้

⁵⁹ การที่จำเลยกระทำรู้เป็นการกระทำผิดต่อหน้าที่สามีกริยาที่มีหน้าที่ต้องซื่อสัตย์ต่อกัน อันเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือกริยากันอย่างร้ายแรงแล้ว การที่จำเลยพาผู้เข้าไปร่วมหลับนอนภายในบ้านถือว่าเป็นการกระทำที่ดูหมิ่นเหยียดหยามและไม่ให้เกียรติคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือกริยากันอย่างร้ายแรงด้วยเช่นกัน

⁶⁰ การเป็นสามีกริยากันนั้นต่างฝ่ายต่างจะต้องประพฤติตนให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้สึกชื่นชมและภูมิใจที่เป็นคู่สมรสของตน การที่สามีประพฤติชั่วทำให้กริยารู้สึกอับอายผู้อื่นที่มีสามีเป็นคน

คำพิพากษาฎีกาที่ 2141/2531 จำเลยชอบเล่นการพนันมานาน โจทก์ห้ามปรามก็ไม่เชื่อ บางครั้งนำทรัพย์สินภายในบ้านไปจำนำเอาเงินไปเล่นการพนัน จำเลยเคยถูกจับฐานเล่นการพนัน ถูกดำเนินคดีจนศาลพิพากษาลงโทษ ก็ยังไม่เลิก โจทก์เป็นตำรวจต้องถูกผู้บังคับบัญชาเรียกไปตักเตือนว่าหากไม่ห้ามจำเลยเลิกเล่นจะย้ายโจทก์ โจทก์ต้องเลี้ยงดูทั้งครอบครัว เมื่อจำเลยเล่นการพนันเสียบางครั้งก็ไม่พอใช้จ่าย พฤติการณ์ของจำเลยดังกล่าวถือว่าเป็นการประพฤติดังเป็นเหตุให้โจทก์ผู้เป็นสามีได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง และได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควร ในเมื่อเอาสภาพ ฐานะ และความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามาคำนึงประกอบ โจทก์จึงฟ้องหย่าจำเลยได้ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (2) (ก) และ (ค)

คำพิพากษาฎีกาที่ 2980/2533 การที่จำเลยเมาสุรากลับเข้าบ้านและด่าโจทก์ว่า "มึงเลว มึงมีผู้ไม่สมควรอยู่กับกู แม่มึงไม่ดี ไม่เคยสั่งสอน" แล้วจำเลยยังได้ตบตีโจทก์ได้รับบาดเจ็บบริเวณของตาซ้ายจนโจทก์ต้องรับการรักษาจากแพทย์ในวันรุ่งขึ้น โจทก์ต้องออกจากบ้านไปอาศัยอยู่กับน้องสาวเพราะได้รับความคับแค้นใจจากการอยู่กินกับจำเลยนั้น การกระทำของจำเลยดังกล่าวเป็นการหมิ่นประมาทโจทก์และบุพการีของโจทก์อย่างร้ายแรง พร้อมทั้งเป็นการทำร้ายร่างกายโจทก์ จึงมีเหตุให้หย่าขาดจากจำเลยได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 4793/2533 จำเลยที่ 1 ใช้เท้าเตะโจทก์ได้รับบาดเจ็บถึงกระดูกแขนหักเป็นการทำร้ายร่างกายที่เข้าลักษณะร้ายแรง เป็นเหตุฟ้องหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (3)

คำพิพากษาฎีกาที่ 629/2537 จำเลยด่าโจทก์และมารดาโจทก์ว่า "ชื่อหมาอ้วน มาตัวหนึ่ง ราคา 100,000 บาท วันๆ ไม่ทำอะไร นอนอยู่แต่หน้าเตา โคตรเงาเหล้าอิม่วย กูไม่เอามาทำพันธุ์อีกแล้ว" คำว่าหมาอ้วน หมายถึง โจทก์ คำว่า อิม่วย หมายถึงมารดาโจทก์ เป็นการหมิ่นประมาทโจทก์ และบุพการีโจทก์อย่างร้ายแรง โจทก์มีสิทธิฟ้องหย่าจำเลยได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2085/2537 จำเลยซึ่งเป็นภริยาโจทก์พุดกับเพื่อนนักศึกษาของโจทก์ที่โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ ซึ่งโจทก์เป็นนักศึกษาอยู่ว่า โจทก์มักมากในกาม โหดร้ายอำมหิต อย่าแนะนำหญิงอื่นให้รู้จักกับโจทก์ แม้แต่เมียของเพื่อนนักศึกษาคนนั้นก็ตาม โจทก์

เลว ทำให้ภริยารู้สึกถูกดูถูกจากบุคคลอื่นถือว่าสามีประพฤติดนในลักษณะที่ไม่ให้เกียรติภริยาเป็นการทำผิดหน้าที่สามีภริยา ถือว่าเป็นการทำกรเป็นเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงได้

จะหลอกเอาทำเมียอีกคน โดยขณะนั้นโจทก์มิได้ทำการใดๆ ที่จำเลยจะต้องแสดงออกด้วยคำพูดดังกล่าว จึงเป็นคำพูดที่ต้องการให้โจทก์เสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง อันเป็นการหมิ่นประมาทโจทก์อย่างร้ายแรง ตามความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (3) หาใช่เป็นเพียงคำพูดธรรมดาที่ภริยามีความรักสามีกระทำด้วยอารมณ์หึงหวงไม่ โจทก์จึงมีสิทธิฟ้องหย่าจำเลยได้⁶¹

คำพิพากษาฎีกาที่ 5638/2537 พฤติการณ์ของจำเลยซึ่งเป็นภริยาโจทก์ที่กล่าวหาว่าโจทก์มีชู้ โดยคาดคะเนหรือสันนิษฐานเอาเอง แล้วด่าว่าโจทก์ถึงเหตุนี้ต่อหน้าเพื่อนร่วมงานและต่อหน้าพนักงานสอบสวน เป็นการหมิ่นประมาทเหยียดหยามโจทก์อย่างร้ายแรง ทั้งการที่จำเลยได้ส่งเอกสารต่างๆ ด่าว่าโจทก์ไปให้โจทก์และบุคคลอื่นทางไปรษณีย์ กับส่งทรัพย์สินของโจทก์ที่จำเลยทำลายแล้วไปให้โจทก์ เป็นการประทุษร้ายเป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง อันเป็นเหตุหย่าตาม ป.พ.พ. มาตรา 1516 (2) (3) เดิม

คำพิพากษาฎีกาที่ 195/2543 โจทก์จำเลยแยกกันอยู่ โดยโจทก์กับบุตรอยู่ในประเทศไทย ส่วนจำเลยก็อาศัยอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาตามลำพัง โจทก์พาบุตรเดินทางไปเยี่ยมจำเลยตามปกติ พบชายอื่นพักอาศัยอยู่ร่วมห้องกับจำเลยในอพาร์ทเมนต์ของจำเลย โจทก์จำเลยมีปากเสียงกัน หลังจากนั้นประมาณสามปี โจทก์พาบุตรเดินทางไปพบจำเลยเนื่องจากต้องการให้จำเลยลงชื่อให้ความยินยอมในการขายที่ดินสวนสมรส โจทก์ก็พบจำเลยพักอาศัยอยู่ร่วมห้องกับชายอื่นอีกคนหนึ่ง ในอพาร์ทเมนต์ของจำเลยอีก โจทก์จำเลยมีปากเสียงกันเช่นเคย เมื่อจำเลยเดินทางจากประเทศสหรัฐอเมริกามาที่ประเทศไทย จำเลยก็มากับชายอื่นและเช่าอพาร์ทเมนต์อยู่ด้วยกันแทนที่จำเลยจะพักอยู่บ้านโจทก์ผู้เป็นสามี พฤติการณ์ของจำเลยจึงเป็นการประทุษร้ายอันเป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง ทั้งเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นภริยาอย่างร้ายแรง โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องหย่าได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (2) (ก) และ (6)

⁶¹ การที่ภริยานำเรื่องของสามีไปเล่าให้บุคคลภายนอกฟังโดยเรื่องที่น่าไปเล่านั้นมีผลทำให้สามีเสียชื่อเสียง เป็นการกระทำที่ทำให้สามีถูกผู้อื่นรังเกียจ เช่นนี้ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ให้เกียรติกับสามีตัวเอง ทำสามีกลายเป็นบุคคลไม่ดีในสายตาผู้อื่น เป็นการกระทำที่ลดคุณค่า ความน่าเชื่อถือของสามีลง ถือว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

ข. คำพิพากษากฎีกาที่ไม่ถือว่าเป็นการทำผิดหน้าที่ให้เกียรติ ยกย่องซึ่งกันและกันในฐานะคู่สมรส

คำพิพากษากฎีกาที่ 1121/2514 การที่จำเลยพูดกับเพื่อนถึงโจทก์ซึ่งเป็นภริยาว่า “กูเบื่อแล้ว ของไม่ดี ของเก่าแล้ว กูไม่เอาแล้ว” โดยพูดเมื่อโจทก์และบิดามารดาโจทก์ไม่ประสงค์จะให้จำเลยอยู่กินเป็นสามีภริยากับโจทก์แล้ว ดังนี้เป็นเพียงคำพูดกระทบกระเทือนไม่ถึงกับเป็นการหมิ่นประมาทโจทก์อย่างร้ายแรง และถือไม่ได้ว่าเป็นการกระทำเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรง

คำพิพากษากฎีกาที่ 2092/2519 ชูว่าจะให้จิกโก๊ลากตัวกลับบ้าน ไม่ถือเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยาอย่างร้ายแรง คำกล่าวประชดประชัน ไม่ทำให้ผู้ใดเข้าใจผิด ไม่เป็นหมิ่นประมาทที่จะถือเป็นเหตุหย่า บาดแผลชกต่อยเป็นรอยขีดเลือดที่แขน 7 แห่ง เท้าลูกมะนาว 7 วัน หาย ไม่ถึงอันตรายแก่กายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ไม่เป็นเหตุหย่า⁶²

คำพิพากษากฎีกาที่ 1648/2524 โจทก์จำเลยทะเลาะทูปตีกันเพราะจำเลยหึงโจทก์ เป็นเรื่องที่ต่างทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน หาใช่จำเลยทำร้ายร่างกายโจทก์อันเป็นการร้ายแรงที่จะเป็นเหตุหย่าได้ไม่ จำเลยมีเหตุอันควรที่จะเชื่อได้ว่าโจทก์ไปมีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับหญิงอื่น จึงทำให้เกิดอารมณ์หึงหวงซึ่งโจทก์มีส่วนก่อให้เกิดขึ้น การที่จำเลยระงับอารมณ์ไม่อยู่และเกิดทะเลาะวิวาทกับโจทก์ บางครั้งถึงกับมีการทูปตีและทำร้ายร่างกายกัน แม้จำเลยจะทะเลาะวิวาทกับโจทก์ในสถานที่ทำงานของโจทก์ต่อหน้าลูกค้าของธนาคาร ก็เป็นพฤติการณ์ที่ยังไม่อาจเรียกว่า จำเลยประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง อันจะทำให้โจทก์มีสิทธิฟ้องหย่า⁶³

⁶² การทะเลาะตบตีกันไม่ถึงกับบาดเจ็บสาหัสไม่ถือว่าเป็นการทำร้ายร่างกายกันจึงไม่สามารถอ้างเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ แต่ผู้เขียนเห็นว่าถ้าตบตีกันทุกวันแม้ไม่ถึงกับบาดเจ็บการกระทำดังกล่าวถือเป็นการไม่ให้เกียรติคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นการทำผิดหน้าที่สามารถอ้างได้ว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

⁶³ การกระทำที่นำไปเพราะความหึงหวงนั้นส่วนมากศาลมักจะไม่พิพากษาให้หย่าขาดจากกันดังเช่นคดีนี้โดยศาลให้เหตุผลว่า แม้จะทะเลาะ ทูปตีกัน เพราะเหตุหึงหวงโดยก่อเหตุในที่ทำงานของอีกฝ่ายต่อหน้าบุคคลอื่นก็ไม่ถือว่าเป็นการประพฤติชั่วไม่เป็นเหตุฟ้องหย่า ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยกับความคิดที่ว่ากระทำความดังกล่าวไม่เป็นการประพฤติชั่ว เนื่องจากการกระทำไปด้วยความรักและห่วงใยในตัวคู่สมรส แต่การกระทำความดังกล่าวอาจเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงได้ หากการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ปราศจากเหตุผล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 719/2528 โจทก์จำเลยทะเลาะกันเกือบทุกวัน เพราะจำเลยหึงหวงโจทก์ เข้าใจว่าโจทก์ซึ่งเป็นภริยา มีคู่ เมื่อโจทก์จำเลยด่าทอกันเป็นปกติวิสัย ตลอดจนถึงแวดล้อมและอุปนิสัยของโจทก์จำเลย โจทก์จะเอาข้อความที่จำเลยกล่าวในการด่าทอหลังกลับจากไปเที่ยวที่บางแสนโดยมีชายอื่นไปด้วยที่ว่า “โคตรแม่มึงไม่สั่งสอน มึงมันดอกทอง” มาเป็นข้ออ้างว่าจำเลยดูหมิ่นโจทก์และบุพการีของโจทก์อย่างร้ายแรง เพื่อเป็นเหตุฟ้องหย่าหาได้ไม่⁶⁴

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 577/2529 โจทก์เป็นคนชอบดื่มสุราและเจ้าชู้ การที่จำเลยรู้เรื่องราวจากภายนอกแล้วนำมาต่อว่าโจทก์เป็นครั้งคราว จริงบ้างไม่จริงบ้างแล้วทะเลาะกัน เช่นนี้โจทก์มีส่วนเป็นผู้ก่อเหตุอยู่บ้าง การที่จำเลยต่อว่าถึงเรื่องนี้จึงเป็นธรรมดาที่ภริยาที่มีความรักสามี โจทก์อยู่ในฐานะที่จะป้องกันเหตุเหล่านี้มิให้เกิดขึ้นได้โดยละเว้นความประพฤติดังกล่าว ก็ไม่มีเหตุที่จำเลยจะหึงหวงโจทก์จนต้องทะเลาะกัน การกระทำของจำเลยยังไม่ถึงขั้นเป็นผู้ประพฤติชั่วอันทำให้โจทก์ได้รับความอับอายขายหน้าอย่างรุนแรง หรือได้รับความดูถูกเกลียดชังหรือได้รับความเดือดร้อนจนเป็นเหตุให้ฟ้องหย่าได้ โจทก์จำเลยเป็นสามีภริยากัน โจทก์แยกไปอยู่กับมารดา โดยยกทรัพย์สินและบ้านให้จำเลยทั้งหมด ปล่อยให้จำเลยอยู่ที่บ้านกับบุตรตามลำพังไม่เคยส่งเสียอุปการะเลี้ยงดูเลี้ยงสามีภริยาและบิดากับบุตร ที่ดินปลูกบ้านเป็นของบุคคลอื่นซึ่งต้องการที่ดินคืน โจทก์มิได้ไปมาหาสู่จำเลย การที่จำเลยขายบ้านไปโดยพลการมิได้ปรึกษาหารือโจทก์ จึงถือไม่ได้ว่าจำเลยกระทำความผิดเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรง โจทก์จะยกเอาเป็นข้ออ้างเป็นเหตุในการฟ้องหย่าจำเลยหาได้ไม่

หรือร้ายแรงเกินสมควร หรือเป็นการกระทำที่บ่อยครั้ง ผู้เขียนเห็นว่าลักษณะของการหึงหวงเช่นนี้เป็นการกระทำที่ผิดหน้าที่ของสามีภริยาที่จะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน เห็นควรให้ฟ้องหย่าได้ หากการกระทำนั้นร้ายแรงเกินควร

⁶⁴ ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกานี้เป็นการฟ้องหย่าโดยอ้างเหตุหมิ่นประมาท ซึ่งเมื่อศาลพิจารณาสภาพความเป็นอยู่ และอุปนิสัยของคู่สามีภริยาแล้ว เห็นว่าคำพูดเช่นนั้นไม่เป็นการหมิ่นประมาท แต่การที่คู่สามีภริยาทะเลาะกันทุกวันด้วยเหตุหึงหวง ผู้เขียนเห็นว่าการที่สามีภริยาไม่เชื่อใจกันและกัน และแสดงอาการหึงหวงอยู่เนืองๆ ทั้งที่อีกฝ่ายหนึ่งมิได้มีชู้ หรือมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมแต่อย่างใด และการหึงหวงนั้นเป็นเหตุให้เกิดความไม่สงบสุขในครอบครัว ถือว่าเป็นการไม่ให้เกียรติคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง น่าจะนำเหตุดังกล่าวมาฟ้องหย่าโดยอ้างว่าเป็นการทำกรเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 4065/2532 การที่จำเลยร้องเรียนต่อผู้บังคับบัญชาของโจทก์ ขอแบ่งเงินเดือนเนื่องจากโจทก์ไม่ส่งเงินค่าเลี้ยงดูบุตรให้จำเลยบ้าง การกระทำความดังกล่าวก็นับเป็นกรรมสิทธิ์ที่จำเลยคิดว่าควรจะได้จึงไม่ถือว่าเป็นการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากัน อย่างร้ายแรงอันเป็นเหตุให้โจทก์ฟ้องหย่าได้⁶⁵

คำพิพากษาฎีกาที่ 1335/2533 การที่จำเลยไม่ยอมพุดกับโจทก์ หากมีเรื่องที่จะต้องปรึกษาหารือกับจำเลยจะเขียนจดหมายแทนการพุดกับโจทก์ ก็เนื่องจากความผิดของโจทก์ที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับหญิงอื่น และหลีกเลี่ยงมิให้บุตรได้ยินการทะเลาะกันระหว่างโจทก์และจำเลยและมีให้โจทก์ทำร้ายร่างกายจำเลย การกระทำของโจทก์เป็นเหตุอันสมควรที่จะทำให้จำเลยแสดงอาการถูกเกลียดชังโจทก์และไม่พุดคุยกับโจทก์ได้ จึงถือไม่ได้ว่าจำเลยประพฤติชั่วและถือไม่ได้ว่าจำเลยได้กระทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรงอันจะเป็นเหตุหย่า มารดาของโจทก์เป็นลมเนื่องจากทะเลาะกับจำเลย เพราะจำเลยต้องการพาบุตรชายไปเที่ยวนอกบ้านแต่มารดาโจทก์ไม่ยอม เหตุดังกล่าวยังถือไม่ได้ว่าจำเลยหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยามบุพการีโจทก์อย่างร้ายแรง

คำพิพากษาฎีกาที่ 1761/2534 การที่จำเลยร้องเรียนกล่าวโทษโจทก์ต่อผู้บังคับบัญชาว่าโจทก์กับหญิงอื่นมีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวต่อกันเป็นเหตุให้โจทก์ถูกลงโทษทางวินัยนั้น เห็นว่าจำเลยซึ่งเป็นภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายของโจทก์ ย่อมมีความชอบธรรมที่จะป้องกันหรือขัดขวางมิให้โจทก์กับหญิงอื่นมีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวต่อกันเป็นอันเป็นเหตุให้ครอบครัวเดือดร้อนได้ การกระทำของจำเลยถือไม่ได้ว่าเป็นการประพฤติชั่วอันเป็นเหตุฟ้องหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (2)

คำพิพากษาฎีกาที่ 2232/2535 การกระทำของโจทก์มีเหตุที่ทำให้จำเลยระแวงสงสัยว่าโจทก์อุปการะเลี้ยงดูหญิงอื่น เป็นเหตุให้จำเลยไม่พอใจและมีการทะเลาะกับโจทก์เสมอ ถ้อยคำที่จำเลยกล่าวต่อพลทหารรับใช้ขณะที่โจทก์ซึ่งเป็นนายทหารไปราชการรายแดนสาปแช่งโจทก์ว่า ถ้าพิการก็เลี้ยงดูเอาเองหากตายจะกลับมาเอาเงิน ทั้งบุพการีของโจทก์เป็นผู้ใหญ่เสียเปล่าทำตัวไม่น่านับถือ ไม่เป็นการหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยามโจทก์หรือบุพการีของโจทก์เป็นการร้าย

⁶⁵ การกระทำที่นำไปตามสิทธิของตนเองมีและควรจะได้รับ แม้ว่าอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงของอีกฝ่ายบ้างก็ไม่ถือว่าเป็นการกระทำผิดต่อหน้าที่สามีภริยา จึงไม่เป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง

แรง เป็นเพียงถ้อยคำที่จำเลยกล่าวด้วยความน้อยใจที่ทราบว่าโจทก์อุปการะเลี้ยงดูหญิงอื่นเท่านั้น ไม่เป็นเหตุให้โจทก์ฟ้องหย่าได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 32/2536 จำเลยเคยขอให้โจทก์หาที่พักต่างหากจากที่อาศัยอยู่กับเพื่อนในค่ายทหารที่จังหวัดนครพนม แต่โจทก์ไม่ดำเนินการใด ฉะนั้นการที่จำเลยยังคงทำงานและพักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครจึงเป็นเพราะโจทก์ไม่ชวนชวนหาที่พักอันเหมาะสมเพื่อโจทก์จำเลยจะได้อยู่ร่วมกัน ส่อเจตนาว่าโจทก์ไม่ประสงค์ให้จำเลยไปอยู่ร่วมกัน กรณีจึงยังถือไม่ได้ว่าจำเลยจงใจละทิ้งร้างโจทก์อันจะเป็นเหตุให้โจทก์ฟ้องหย่าได้ การที่จำเลยมีหนังสือถึงผู้บังคับบัญชาของโจทก์ขอค่าเลี้ยงดูจากโจทก์ตามคำแนะนำของนายทหารพระธรรมนูญซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของโจทก์ ผู้แนะนำให้ไปหาหรือด้วยนั้นเป็นการดำเนินการไปตามข้อบังคับทหารว่าด้วยการปกครองครอบครัว เมื่อข้อเท็จจริงไม่ได้ความว่าโจทก์ได้รับความเดือดร้อนเกินควรจากการกระทำดังกล่าวของจำเลย แต่กลับได้ความว่าโจทก์ได้เลื่อนยศตามลำดับมา การร้องเรียนของจำเลยจึงไม่ถึงขนาดทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรงอันจะเป็นเหตุฟ้องหย่าได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2321/2537 การที่จำเลยสืบทราบว่าโจทก์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหญิงอื่นจึงเสพยา สูบบุหรี่ ทะเลาะวิวาท และติดตามควบคุมโจทก์ในวิทยาลัยที่โจทก์ทำงานอยู่นั้นแม้พฤติการณ์ของจำเลยจะก่อให้เกิดความเบื่อน่ายอับอายในหมู่เพื่อนอาจารย์และนักศึกษา แต่ก็เกิดจากความรักหึงหวงหวาดระแวงของจำเลยตามวิสัยสตรีเพศที่เป็นภริยาซึ่งอาจปรับปรุงตัวให้ดีขึ้นได้ถ้าโจทก์ไม่แสดงความรำคาญใจและฝึกฝนสตรีอื่นให้ปรากฏ ทั้งจำเลยเองก็ไม่สมควรใจอย่าตัดความสัมพันธ์อันสามีภริยากับโจทก์ พฤติการณ์ดังกล่าวของจำเลยจึงยังไม่ถึงขั้นประทุษร้ายที่เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรงหรือได้รับความดูถูกเกลียดชังเดือดร้อนเกินควร หรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรง โจทก์จึงยังไม่มีสิทธิฟ้องหย่าจำเลยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6023/2537 คำฟ้องซึ่งกล่าวอ้างถึงเหตุฟ้องหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (3) ในเหตุหมิ่นประมาทไม่เหมือนคำฟ้องที่กล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตาม ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) วรรคสอง บัญญัติไว้ให้กล่าวถึงถ้อยคำพูดอันเกี่ยวกับข้อความหมิ่นประมาทโดยบริบูรณ์ ฉะนั้นการที่โจทก์บรรยายฟ้องว่า จำเลยมีนิสัยเอาแต่ใจตัวเองก้าวร้าวไม่มีเหตุผล ไม่ให้ความเคารพยำเกรงโจทก์และญาติผู้ใหญ่ของโจทก์ มักกล่าวถ้อยคำสบประมาทดูหมิ่นเหยียดหยามหรือหมิ่นประมาทโจทก์ บางครั้งก็พาดพิงถึงบุพการีโจทก์ด้วย

ถ้อยคำรุนแรงเสมอๆ และกระทำได้แม้กระทำต่อหน้าผู้ได้บังคับบัญชาของโจทก์เป็นการหมิ่นประมาทและเหยียดหยามโจทก์หรือบุพการีโจทก์ โจทก์ให้ความสนิทสนมกับ ท. มากเกินกว่าที่ผู้บังคับบัญชาทั่วไปจะพึงประพฤติปฏิบัติ ประกอบกับการที่โจทก์จงใจแยกตัวไปอยู่ต่างหากจากครอบครัว ย่อมมีเหตุเพียงพอที่จำเลยในฐานะภริยาจะปักใจว่าโจทก์และ ท. มีความสัมพันธ์กันในเชิงชู้สาว การที่จำเลยมีหนังสือขอความเป็นธรรมไปยังผู้บังคับบัญชาของโจทก์โดยกล่าวถึงความสัมพันธ์ในเชิงชู้สาวระหว่างโจทก์กับ ท. ซึ่งจำเลยเชื่อว่ามีอยู่จริงไว้ด้วย จึงเป็นวิธีการที่จำเลยชวนชวายเป็นเพื่อขอความเป็นธรรมจากผู้บังคับบัญชาของโจทก์และเพื่อปกป้องสิทธิในครอบครัวของตนยังถือไม่ได้ว่าเป็นการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3102/2541 การที่จำเลยที่ 1 ร้องเรียนโจทก์ต่อผู้บังคับบัญชาของโจทก์และสมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย ก็เพื่อที่จำเลยที่ 1 จะได้รับเงินเดือนของโจทก์ครึ่งหนึ่งและเพื่อให้สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย ดำเนินการไกล่เกลี่ยให้โจทก์จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นบุตรอันเป็นการร้องขอความช่วยเหลือตามสิทธิแห่งกฎหมายของจำเลยที่ 1 ซึ่งสืบเนื่องมาจากโจทก์ไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด จำเลยที่ 1 จึงหาได้ประพฤติดังนั้นจะเป็นเหตุทำให้โจทก์มีสิทธิฟ้องหย่าจำเลยที่ 1 ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1516/2542 การที่จำเลยไปเที่ยวกับผู้ชายในเวลากลางคืน โดยไม่ได้ความชัดว่าจำเลยประพฤติดนเช่นนั้นเป็นปกติวิสัยหรือไม่ ชายที่จำเลยไปด้วยมีความสัมพันธ์กับจำเลยเกินกว่าปกติธรรมดาหรือไม่ และจำเลยไปกับชายดังกล่าวเพียงลำพังสองต่อสองหรือไม่ จึงไม่อาจฟังได้ว่าจำเลยประพฤติดังนั้นจะเป็นเหตุหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (2)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1412/2543 แม้จะถูกฟ้องหย่าหลายครั้ง จำเลยก็ไม่เคยคิดที่จะฟ้องหย่าโจทก์หรือมีความประสงค์ที่จะหย่าขาดจากโจทก์แต่อย่างใด รวมทั้งไม่ปรากฏว่าจำเลยมีพฤติกรรมในทำนองชู้สาวกับชายอื่นหรือนอกใจจากโจทก์ ตรงข้ามกับโจทก์ซึ่งมีพฤติกรรมอันแสดงให้เห็นว่านอกใจจำเลยและยกย่องหญิงอื่นอันภริยา จึงเป็นเหตุที่ทำให้จำเลยต้องทำหนังสือร้องเรียนขอความเป็นธรรมต่อปลัดกระทรวงมหาดไทยและสำนักราชเลขาธิการ รวมทั้งทำหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงต่อบิดาและมารดาของหญิงที่ยุ่งเกี่ยวกับสามีของตน ตลอดจนฟ้องเรียกค่าทดแทนจากหญิงนั้นด้วย การที่จำเลยต้องกล่าวพาดพิงถึงโจทก์ในหนังสือร้องเรียนและเบิกความเป็นพยานในคดีดังกล่าวเป็นการหมิ่นประมาทโจทก์อย่างร้ายแรงนั้น แม้ถ้อยคำบางคำอาจเกินเลยและรุนแรงไปบ้างก็ล้วนเป็นข้อเท็จจริงที่จำเลยกล่าวด้วยความหึงหวงในตัวสามีอันเป็นธรรมชาติของภริยาโดยทั่วไป ทั้งเป็นการกล่าวโดยสุจริต โดยชอบธรรมเพื่อป้องกันส่วนได้เสียตามคลอง

ธรรม จึงมิใช่เป็นการหมิ่นประมาท ดังนั้น ถ้อยคำดังกล่าวมิใช่เป็นการหมิ่นประมาทโจทก์อย่างร้ายแรงอันต้องด้วยเหตุหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (3) อีกทั้งพฤติการณ์ระหว่างโจทก์และจำเลยยังมีไต่กรณีที่มีศรัทธาแยกกันอยู่ตามมาตรา 1516 (4/2) แต่เป็นกรณีโจทก์เป็นฝ่ายแยกไปเองโดยยกย่องหญิงอื่นจนภริยา เมื่อจำเลยมิได้ประสงค์จะหย่าขาดจากโจทก์ โจทก์ก็ไม่อาจอ้างเป็นเหตุฟ้องหย่าจำเลยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2702/2546 ความสัมพันธ์ระหว่างโจทก์กับจำเลยนับแต่อยู่กินจนสามีภริยากันมาเป็นไปโดยปกติ จำเลยเพิ่งมีความประพฤติเสียหายหลังจากโจทก์ไปทำงานที่ดินแดนไต้หวันและทราบว่าโจทก์จะมีสามีใหม่ ประกอบกับจำเลยอยู่ในสภาพคนพิการต้องสูญเสียดวงตาไปเมื่อครั้งทำงานที่ประเทศบรูไนแล้วประสบอุบัติเหตุทำให้ดวงตาพิการและนายจ้างส่งตัวจำเลยกลับประเทศไทย ไม่สามารถทำงานหาเงินเลี้ยงครอบครัวได้ดังก่อน จำเลยยอมเกิดความกลัดกลุ้มใจยิ่งขึ้น โจทก์จึงควรสงสารให้ความเห็นใจจำเลย มิใช่ซ้ำเติมหรือกระทำการอันเป็นการบั่นทอนสภาพจิตใจจำเลย แม้บางครั้งจำเลยดื่มสุรามากเกินไปจนทำให้มีปากเสียงกระทบกระทั่งกับบุพการีหรือบุคคลในครอบครัวของโจทก์ก็ตาม แต่พฤติกรรมก้าวร้าวของจำเลยเนื่องมาจากความทุกข์ที่เกิดจากการกระทำของโจทก์ที่ส่งจดหมายมาบอกขณะโจทก์อยู่ที่ดินแดนไต้หวันว่าโจทก์มีสามีใหม่แล้ว ทั้งจำเลยยินยอมแยกตัวออกไปอยู่ที่บ้านบิดามารดาจำเลยตามความประสงค์ของโจทก์เพื่อมิให้เกิดความบาดหมางกับบุพการีของโจทก์ พฤติการณ์ของจำเลยที่ไม่ทำมาหาเลี้ยงครอบครัวหรือดื่มสุราดังกล่าว และไม่ปรากฏว่าจำเลยใช้ถ้อยคำดูด่าบิดาโจทก์ให้ได้รับความเสียหายอย่างไร ยังถือไม่ได้ว่าจำเลยประพฤติชั่วหรือหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยามบุพการีของโจทก์อย่างร้ายแรง

จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงที่ได้ศึกษาไว้ สรุปได้ดังนี้

(1) ความหมายของการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงนั้น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5347/2538 อธิบายไว้ว่า “เป็นการกระทำที่เป็นอุปสรรคหรือขัดขวางต่อการที่สามีและภริยาจะดำเนินชีวิตครอบครัวอย่างปกติสุข หรือการกระทำที่เป็นอุปสรรคหรือขัดขวางต่อความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาเกี่ยวกับความเป็นอยู่ร่วมกันอันอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่กายและจิตใจของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง”

(2) การทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง เป็นเหตุฟ้องหย่าที่ตั้งอยู่บนหลักความผิด หมายความว่าถ้าหากไม่ถือว่าการกระทำนั้นเป็นการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงเสียแล้ว แม้จะปรากฏว่าสามีภริยาไม่อาจอยู่

กันด้วยกันฉันสามีภริยาต่อไปได้ ศาลก็ไม่อาจให้หย่าขาดจากกันได้ เพราะคู่สมรสที่ถูกฟ้องหย่า ไม่มีความผิด

(3) การทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงจะต้อง ถึงขนาดที่อีกฝ่ายหนึ่งเดือดร้อนเกินควรในเมื่อเอาสภาพ ฐานะและความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามี ภริยามาคำนึงประกอบ การวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นถึงขนาดหรือไม่ ต้องใช้มาตรฐานความรู้สึก ของคู่สมรสฝ่ายที่ฟ้องหย่า มิได้ใช้มาตรฐานความรู้สึกของวิญญาณ

(4) ในการวินิจฉัยว่าการกระทำใดเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็น สามีหรือภริยากันหรือไม่ มิได้วินิจฉัยแต่เพียงว่าการกระทำนั้นร้ายแรงถึงขนาดที่อีกฝ่ายหนึ่งเดือด ร้อนเกินควร ในเมื่อเอาสภาพ ฐานะ และความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามาคำนึงประกอบเท่า นั้น แต่ศาลฎีกายังพิเคราะห์ถึงความประพฤติของคู่สมรสฝ่ายที่ฟ้องหย่า และมูลเหตุในการ กระทำและเจตนาของผู้กระทำด้วย

(5) การกระทำที่เป็นเหตุฟ้องหย่าตามอนุมาตราอื่นของมาตรา 1516 แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ก็อาจเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยา ตามอนุมาตรา (6) แห่งมาตรา 1516 ได้อีก หรือการกระทำที่ไม่เป็นเหตุฟ้องหย่าตามอนุมาตรา อื่น แต่ถ้าเป็นการกระทำที่ผิดหน้าที่ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยา ก็อาจเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันตามอนุมาตรา (6) ได้ เช่น กรณีที่สามีได้หญิงอื่นเป็นภริยาน้อย แต่ มิได้อุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงนั้นฉันภริยา แม้ภริยาจะฟ้องหย่าสามีโดยอ้างเหตุว่าสามี อุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นนั้นฉันภริยาไม่ได้ แต่ภริยาสามารถฟ้องหย่าโดยอ้างเหตุว่าการ กระทำของสามีเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงได้

สำหรับมูลเหตุฟ้องหย่าตามมาตรา 1516 ที่ไม่สามารถนำมาอ้างว่าเป็นการทำการเป็น ปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรงได้ เพราะไม่ถือว่าเป็นการทำผิดต่อหน้าที่การ เป็นสามีภริยา คือ มาตรา 1516 (5) สามีหรือภริยาถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ หรือไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นเวลาเกินสามปีโดยไม่มีใครทราบแน่ชัดว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร (7) สามีหรือ ภริยามีวิกลจริตตลอดมาเกินสามปี และความวิกลจริตนั้นมีลักษณะยากจะหายได้ กับทั้งความวิกล จริตถึงขนาดที่จะทนอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาต่อไปไม่ได้ (9) สามีหรือภริยาเป็นโรคติดต่อย่าง ร้ายแรงอันอาจเป็นภัยแก่อีกฝ่ายหนึ่งและโรคมีลักษณะเรื้อรังไม่มีทางที่จะหายได้ (10) สามีหรือ ภริยามีสภาพแห่งกายทำให้สามีหรือภริยานั้นไม่อาจร่วมประเวณีได้ตลอดกาล ทั้งนี้ก็เพราะเหตุ ฟ้องหย่าดังกล่าวไม่ได้เกิดจากการกระทำผิดหน้าที่ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันแต่อย่างใด

(6) การทำร้ายร่างกายซึ่งไม่ถึงกับเป็นการประทุษร้ายตามประมวลกฎหมายอาญาอันจะเป็นเหตุฟ้องหย่าตามมาตรา 1516 (3) เช่นการใช้เล็บข่วนหน้าแต่กระทำเช่นนี้ทุกๆ วัน แม้จะยังไม่มีคำพิพากษาฎีกาปรากฏชัด แต่ผู้เขียนเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันได้ เพราะถือว่าการกระทำที่ไม่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน หรือแม้แต่การที่ภริยาไม่ยอมร่วมประเวณีกับสามีเพราะเกรงว่าจะเกิดมีบุตร สามีปฏิเสธไม่ยอมร่วมประเวณีกับภริยาติดต่อกันเป็นเวลานาน สามีใช้เครื่องป้องกันไม่ให้มีบุตรซึ่งขัดกับความประสงค์ของภริยาที่ต้องการมีบุตร หรือภริยาแอบไปทำแท้งโดยไม่ปรึกษาสามีก่อน เหล่านี้ยังไม่มีคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยไว้ว่าเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันหรือไม่ แต่ศาสตราจารย์ ประสพสุข บุญเดช ได้ให้ความเห็นไว้ว่า น่าจะถือได้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง⁶⁶

(7) กรณีที่ไม่ถือว่าการทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง เช่น การที่สามีหรือภริยาประกอบธุรกิจประเภทเดียวกันแข่งขันกัน มีผลประโยชน์ในทางธุรกิจการค้าขัดกัน การที่จำเลยกระทำไปด้วยความหึงหวง เพื่อขอความเป็นธรรม เพื่อปกป้องสิทธิในครอบครัว เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยที่จำเลยคิดว่าควรจะได้ หรือการที่โจทก์มีส่วนก่อให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งอันส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์อันสามีภริยา

⁶⁶ ประสพสุข บุญเดช, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5, น. 434.